

Eten we over een paar jaar nog wel vlees?

Onderzoek naar discourses binnen de documentaire Vleesverlangen (Frank, 2015)

Deze studie gaat over discourses die tot stand komen binnen Nederlandse voedseldocumentaires. Door middel van een thematische analyse is op een transparante manier geïdentificeerd hoe thema's over vleesconsumptie tot stand komen in de documentaire Vleesverlangen (Frank, 2015). De film spreekt duidelijk vanuit het uitgangspunt van de maker die op ontdekkingsreis gaat om haar relatie met vlees te veranderen. De thematische analyse identificeert de manieren waarop gebeurtenissen, werkelijkheden, betekenissen en ervaringen effecten zijn van een reeks discourses die werkzaam zijn in een tekst. Discours refereert hierbij aan de abstracte organisatie van filmische materialen waarmee de maker uiting over een onderwerp vormgeeft. In de documentaire ervaart de filmmaker een drietal discourses: het eerste discours is dat men zich zou moeten afkeren van vlees, het tweede discours is dat een dier in de schepping ondergeschikt is aan de mens en het derde discours is dat het onder omstandigheden geoorloofd is om biologisch vlees te eten. In de context van de wetenschappelijke literatuur is de overtuigingskracht van een documentaire afhankelijk is van de manier waarop de realiteit beeldend wordt ingezet en hoe beelden worden getoond ter bewijsvoering van de realiteit. Uit observaties blijkt dat de maker hoofdzakelijk voor haar eigen eetgedrag een oplossing probeert te vinden, daarbij kiest ze betreft representatie van de realiteit voor een afkeurenswaardig beeld van de 'normale' veehouderij tegenover een geromantiseerd beeld van biologische veehouderij. Binnen het wetenschappelijk debat betekenen deze resultaten dat er nieuwe inzichten zijn verkregen over Nederlandse voedseldocumentaires en de manier waarop ze hun standpunt via bewuste sturing van de maker overbrengen.

Bachelor-eindwerkstuk

Sibel Sahingöz

5664624

Opleiding: Communicatie-en informatiewetenschappen

15 juni 2018

Begeleider: Dhr. E. Müller

Aantal woorden: 8370

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Inleiding	3
2. Theoretisch kader	4
2.1 Discours	4
2.2 Documentaire en voedseldocumentaire	5
2.3 Ego-documentaire	5
2.4 Filmisch discours	6
2.5 Is vleesconsumptie geoorloofd?	6
3. Methode	8
3.1 Onderzoeksubject	8
3.2 Dataverzamelmethode en procedure	8
4. Analyse	11
4.1 Verhalende lijn van de film	11
4.2 Thema's	12
4.2.1 Vlees is ongeoorloofd	12
4.2.2 Vlees is lekker	12
4.2.3 Vlees is verslavend	14
4.2.4 Vlees is kunst	15
4.2.5 We leven vandaag de dag in een vleescultuur	16
4.2.6 Vlees is mannelijk en sexy	18
4.2.7 Vlees is geassocieerd met bloed, lijden en dood	20
4.2.8 Vleeseten is onder omstandigheden geoorloofd	24
4.3 Resultaten	25
5. Conclusie	28
6. Literatuurlijst	29
7. Bijlagen	31
7.1 Sequentieanalyse	31
7.2 Transcript van de tekst van de film	51
7.3 Analysetabel per sequentie	72

1 Inleiding

Minder vlees eten is sinds 2017 steeds populairder aan het worden (Bakker, 2018). Dat is terug te zien in de populariteit van De Nationale Week Zonder Vlees. Uit onderzoek van ProVeg, een internationale organisatie die zich inzet voor een plantaardig voedselsysteem, blijkt dat zowel gezondheid als respect voor dieren belangrijke motivaties zijn voor mensen om te minderen of helemaal te stoppen met het eten van vlees (idem). In Nederland is bovendien een discussie ontstaan over de veehouderij. De Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur adviseerde recent dat de Nederlandse veestapel aanzienlijk moet krimpen om de klimaatdoelen van Parijs te behalen. In het rapport staat dat het kabinet zo snel mogelijk maatregelen moet nemen om die reductie tot stand te brengen (Hotse Smit, 2018). Dit zal maatschappelijk gezien tot grote consequenties leiden, omdat de agrarische sector en vleesproductie in geen ander land zo groot is als in Nederland, gezien de oppervlakte en bevolking. Meer dan vijftig procent van alle voedingsmiddelen die in Nederland worden verwerkt, zijn van eigen bodem afkomstig. Tevens heeft de agrarische sector in Nederland een bijzondere exportpositie in vergelijking met andere landen (Den Ouden, 2011).

De groeiende discussie over vlees gaat gepaard met de media die veel verschillende berichten over vlees geven. Een voorbeeld hiervan is *The campaigning culinary documentary* (CCD). Dit is een opkomend format binnen de filmindustrie over voedsel en gezondheid (Bell, Hollows & Jones, 2015). CCD's brengen elementen van levensstijl samen met een expliciete focus op de voedselcrisis, zoals gezondheidskwesties, ethische kwesties en milieuvraagstukken. Binnen dit format wordt onderzocht hoe deze voedselcrisis moet worden opgelost. Sommige documentaires stellen dat vlees onmisbaar is voor de gezondheid en andere pleiten voor een vegetarisch of veganistisch dieet om kans op ernstige ziektes te verkleinen. Daarnaast zijn dierenwelzijn en het milieu belangrijke onderwerpen binnen dit type documentaire (Van Hasselen, 2018). Dit roept de vraag op of het goed is om vlees te eten. Deze vraag wordt behandeld in de documentaire *Vleesverlangen* van Marijn Frank (2015). Deze Nederlandse documentaire vormt de casus van dit onderzoek. In deze CCD onderzoekt de documentairemaker haar verlangen naar vlees en hoe ze daarmee om moet gaan. Om een keuze te maken tussen wel of geen vlees eten, observeert ze het gehele proces van de productie van vlees door onder andere zelf te ervaren hoe het is om een koe te slachten. De maker komt tot de conclusie dat het verantwoord is om vlees te eten als men bewust is van het proces van vleesproductie. In deze scriptie wordt onderzocht welke discoursen de film voert om deze boodschap te onderbouwen.

2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt de casus van het onderzoek geplaatst binnen een breder theoretisch kader op basis van wetenschappelijke literatuur. De literatuur wordt gebruikt om de concepten discours, documentaire, voedseldocumentaire en ego-documentaire te definiëren en om uiteindelijk de onderzoeksvraag te formuleren.

2.1 Discours

Ik ga onderzoeken hoe het thema vleeseten wordt gerepresenteerd in de documentaire *Vleesverlangen* (Marijn Frank, NL 2015). Representaties brengen kennis in circulatie over een onderwerp (Hall, 2013). Representatie is een essentieel onderdeel van een proces waarbij betekenis wordt geproduceerd en uitgewisseld via taal. Hierbij wordt betekenis niet geconstrueerd in het object, persoon of ding, noch in het woord. Mensen leggen betekenissen zo vast dat deze na een tijd ‘natuurlijk’ en ‘onvermijdelijk’ lijken. Hall (2013) stelt dat representatie een constructie is, waarbij betekenis wordt geconstrueerd door representatiesystemen die refereren aan de werkelijkheid.

Representatie kan systematisch beschreven worden in termen van *discours*. Volgens Hall (2013) houdt een discours in dat kennis wordt geproduceerd door middel van taal. Discoursen verwijzen naar kennis of construeren kennis over een bepaald onderwerp. Ze bepalen wat binnen een cultuur als adequaat wordt geacht in de formulering van uitspraken en praktijken met betrekking tot een bepaald onderwerp of sociale activiteit. Een discours bepaalt dus welke kennis als nuttig, relevant en ‘waar’ beschouwd wordt (Hall, 2013).

Discoursen kunnen blootgelegd worden door het analyseren van de manier waarop talige of audiovisuele uitingen een realiteit construeren. Hierbij worden aspecten van de werkelijkheid worden verhuld door schijnbaar natuurlijk taalgebruik (Carvalho, 2008). Discours refereert aan vormen van taal, zoals gesproken en geschreven tekst, maar ook aan beelden. Discoursen worden niet beschouwd als een referentie aan de realiteit, in plaats daarvan zijn discoursanalisten geïnteresseerd in de constructie van een bepaald beeld van de werkelijkheid door middel van een tekst. Hierbij spelen de inhoud en de vormgeving een rol.

Er zijn veel verschillende benaderingen van een discoursanalyse. Wat deze perspectieven delen, is een afwijzing van de realistische opvatting dat taal een neutraal middel is om de wereld te reflecteren of te beschrijven (Gill, 2000). Verder delen discoursanalyses vier belangrijke karakteristieken. Ten eerste een kritische houding tegenover de vanzelfsprekendheid van kennis. Ten tweede een erkenning dat de manier waarop men de wereld begrijpt historisch en cultureel bepaald is. Ten derde een overtuiging dat kennis

sociaal geconstrueerd is. Dat wil zeggen, dat huidige manieren om de wereld te begrijpen worden bepaald door sociale processen. Ten slotte een overeenstemming om manieren te onderzoeken waarop kennis verbonden is aan sociale acties en praktijken (idem).

2.2 Documentaire en voedseldocumentaire

Binnen het vraagstuk van representatie en discours stelt Bonner (2013) dat non-fictionele mediateksten een ‘creatieve behandeling’ zijn van de realiteit. Met creatief wordt de selectie, bewerking en vorming van een narratief bedoeld waarbij ruwe beelden uit de realiteit worden verwerkt tot een documentaire. Een documentaire is een vorm van een representatiesysteem waarbij betekenis wordt gegeven aan een onderwerp door middel van beeld en taal. Volgens Schoen (2012) zijn documentaires representaties van de werkelijkheid, waarbij de intentie van de maker is om de kijker te overtuigen van hun standpunt. Hierdoor zou het publiek dermate overtuigd worden dat zij berichten uit de documentaire voor waarheid aannemen. Dat heeft te maken met de manier waarop documentaires de realiteit beeldend representeren en als bewijsvoering dienen, waardoor ze als waarheid worden aangenomen (idem). De analyse in dit onderzoek wordt gedaan naar een film binnen het genre voedseldocumentaires. Zoals in de inleiding besproken, hebben de afgelopen decennia een nieuwe hoeveelheid voedseldocumentaires (CCD's) hun intreden gedaan. Deze documentaires over voedsel zijn kritisch over de productie, distributie en consumptie van voedsel en de manier waarop er wordt gepraat over eten binnen de Verenigde Staten. Voedseldocumentaires tonen waar voedsel vandaan komt en welke gevolgen de huidige consumptie heeft voor onze gezondheid en het milieu.

2.3 Ego-documentaire

De casus van dit onderzoek valt tevens binnen het subgenre *first-person documentary*. Dit wordt ook wel *ego-documentaire* genoemd. Een ego-documentaire is een film waarin de maker zichzelf representeert. De films spreken vanuit het uitgangspunt van de maker die zijn of haar subjectieve positie gemakkelijk erkent. Binnen dit type documentaire is de stem van de maker nadrukkelijk aanwezig. De ego-documentaire daagt het reeds bestaande idee over documentaires uit, namelijk dat een documentaire een creatieve behandeling van de realiteit is. De kijker wordt namelijk bewust gemaakt van het filter van de maker, waardoor dit een objectieve interpretatie kan verhinderen. Binnen de casus van dit onderzoek maakt de filmmaker uiteindelijk een persoonlijke keuze en dit perspectief kan mogelijk invloed hebben op de mening van kijkers over vleesconsumptie. Het persoonlijke perspectief dat de maker

presenteert, kan immers als voorbeeld dienen voor menig kijker. Dit kan problematisch zijn, omdat de kijker dan geen eigen interpretatie van de realiteit maakt, maar het perspectief van de maker overneemt.

De ego-documentaire wekt de indruk dat de maker voor zichzelf als individu spreekt. Desondanks drukt het gemeenschappelijkheid, pluraliteit, onderlinge verbondenheid met een groep of samenleving uit, waardoor de film in werkelijkheid vanuit een maatschappelijk oogpunt spreekt (Lebow, 2012). Een individu bestaat namelijk volgens Lebow (2012) nooit alleen, maar is altijd in relatie tot anderen. Dat wil zeggen, ‘iemand zijn’ is nooit enkelvoudig, maar impliceert en belichaamt altijd een ander. Dus ‘ik’ is altijd in relatie en wanneer het spreekt, zoals filmmakers in de eerste persoon doen, lijkt het dat er gesproken wordt in de eerste persoon enkelvoud (ik), maar het is altijd in de eerste persoon meervoud (wij).

2.4 Filmisch discours

Het type documentaire waarin de stem van de maker nadrukkelijk aanwezig is leidt naar een uiteenlopende opvatting van discours, zoals Plantinga (1997) hanteert. Discours zoomt volgens Plantinga concreet in op de tekstuele organisatie van een film. Hierbij refereert discours aan de abstracte organisatie van filmische materialen waarmee de maker uiting over een onderwerp vormgeeft. Een non-fictiefilm vereist naast een analyse naar de tekstuele organisatie ook een inzicht in hoe en wat er wordt gerepresenteerd. Het discours van een film refereert aan de abstracte organisatie van filmische materialen (hoe). De geprojecteerde wereld die vervolgens tot stand komt in de film is een model van de ‘echte’ wereld (wat). Het discours is een structurerende kracht waarmee de maker uiting over een onderwerp vormgeeft. Plantinga stelt dat de boodschap van de film door de volgende strategieën wordt vormgegeven: selectie, volgorde, nadruk en stem. Anders gezegd, discours in de traditie van Plantinga gaat uit van de bewuste sturing of voering van het filmische discours door de auteur (idem). In dit onderzoek wordt deze dimensie van discours geanalyseerd.

2.5 Is vleesconsumptie geoorloofd?

Binnen de wetenschap is er tot op heden weinig aandacht besteed aan discourses binnen voedseldocumentaires. Dit terwijl het een opkomend genre is in de filmindustrie. Er is wel onderzoek gedaan naar de representatie van kennis in voedseldocumentaires (Flowers & Swan, 2011) of naar de identificatie van kijkers binnen voedseldocumentaires (Smaill, 2014). Lindenfeld (2010) heeft met haar onderzoek een overzicht gemaakt van de voedseldocumentaires en hun neiging om gesprekken over gezondheidskwesties, ethische

kwesties en milieuvraagstukken uit te wissen. Het dominante discours dat deze documentaires laten zien is dat het wenselijk is om te stoppen met het consumeren van vlees (idem). Lindenfeld heeft daarbij uitsluitend Angelsaksische documentaires geanalyseerd. Tot nu toe is er nog geen wetenschappelijke kennis over dit fenomeen met betrekking tot Nederlandse documentaires. Ik heb daarom gekozen om met het huidige onderzoek hierop voort te bouwen door een Nederlandse voedseldocumentaire te analyseren. De film van dit onderzoek onderscheidt zich van de bekende Angelsaksische film over het onderwerp vleeseten, omdat het een ander geluid geeft, namelijk: het is onder omstandigheden geoorloofd om vlees te eten. Het is interessant om inzichten te verkrijgen over de werking van een film als er een alternatieve conclusie wordt gevormd, terwijl de film vertrekt vanuit dezelfde visie: namelijk een noodzaak voor verandering binnen het huidige voedselsysteem. Het is dus van belang om te onderzoeken wat voor discoursen over voedsel binnen de Nederlandse media tot stand komen, aangezien er hierdoor meer inzicht verkregen kan worden in de manier waarop Nederlandse documentaires zichzelf positioneren binnen het maatschappelijk voedseldebate. Bovendien kan er hierdoor verduidelijkt worden hoe Nederlandse voedseldocumentaires filmisch hun standpunt overbrengen.

De volgende onderzoeksvraag staat daarom in dit onderzoek centraal: ‘Welke discoursen voert de documentaire *Vleesverlangen* (Frank, 2015) over het onderwerp vleeseten?’

3 Methode

In dit onderzoek doe ik een thematische analyse naar het discours van de documentaire *Vleesverlangen* (Frank, 2015). Een thematische analyse is een vorm van discoursanalyse. Een thematische analyse is een flexibele benadering voor het analyseren van kwalitatieve data, waarbij op een gedetailleerde manier patronen (thema's) worden geïdentificeerd (Braun & Clarke, 2006). Dit is een methode die wordt uitgevoerd binnen een bredere analytische traditie. In het geval van dit onderzoek is de bredere analytische traditie een discoursanalyse. De thematische analyse identificeert de manieren waarop gebeurtenissen, werkelijkheden, betekenissen en ervaringen effecten zijn van een reeks discourses die werkzaam zijn in een tekst (idem). Om die reden kan thematische analyse een methode zijn die werkt om enerzijds de realiteit te reflecteren en anderzijds discourses bloot te leggen. Eerst zal het onderzoeksobject worden toegelicht, gevolgd door een uitwerking de gehanteerde dataverzamelmethode en de analyseprocedure.

3.1 Onderzoeksobject

Het onderzoeksobject is de documentaire *Vleesverlangen* (2015) van Marijn Frank. De film is geproduceerd door Moondocs en ging op 14 mei 2015 in première. Frank is bekend van het programma *De keuringsdienst van Waarde*. In de documentaire onderzoekt ze haar vleesverslaving. Ze beschrijft dat ze met haar kennis over het onderwerp eigenlijk geen vlees zou moeten eten, maar toch eet ze het omdat ze het zo lekker vindt (Frank, 2015). Om erachter te komen of het helpt om een keuze te maken tussen wel of geen vlees eten wil ze in de documentaire de ultieme confrontatie met een dier aangaan: *“Ik wil vlees eten, dus dan moet ik het ook maar zelf onder ogen komen en moet ik zelf dat dier kunnen doodmaken”* (idem). In de documentaire neemt ze de kijker mee in haar keuzeproces. Het onderzoeksobject is beschikbaar op het internet via de site van de NPO3.

3.2 Dataverzamelmethode en procedure

De thematische analyse volgens Braun en Clarke (2006) is de leidende interesse binnen dit onderzoek. Om de analyse vorm te geven kijk ik naar het discursieve systeem en het stilistische systeem van de documentaire. Voor het discursieve systeem volg ik de methode van Carvalho (2008). De analyse naar discourses heeft binnen de wetenschap de laatste twee decennia aanzienlijke vooruitgang geboekt. Volgens Carvalho (2008) zijn echter belangrijke aspecten van een discoursanalyse binnen journalistische teksten, systematisch buiten beschouwing gebleven. In dit onderzoek wordt de tekstuele analyse volgens Carvalho (2008)

vertaald naar een analyse van discoursen binnen een documentaire. Dit is mogelijk omdat nieuwsberichten en documentaires beide teksten zijn die een discursieve reconstructie van de realiteit weergeven. Carvalho (2008) heeft een methodologische aanpak geïntroduceerd om zo volledig mogelijk een discoursanalyse uit te voeren. Dat betekent dat ik de documentaire analyseer aan de hand van de volgende criteria: *de thema's, actoren, filmische middelen, discursieve strategieën en ideologische standpunten*. Volgens Carvalho (2008) verwijzen thema's naar gebeurtenissen en kwesties in de realiteit. De term actoren refereert aan personages in de tekst. Filmische middelen gaan over de taal, grammatica en retoriek binnen de tekst. Dit omvat woordgebruik, vocabulaire, lexicale keuzes, passieve/actieve zinnen, metaforen, retorische figuren en overtuigende formuleringen, waarmee de maker zijn positie articuleert. Discursieve strategieën zijn vormen van manipulatie van de werkelijkheid door sociale actoren om een bepaald effect of doel te bereiken. Ten slotte beduiden ideologische standpunten overkoepelende aspecten in de tekst. Dit is ingebed in de selectie en representatie van objecten en actoren en de taal- en discursieve strategieën die in een tekst worden gebruikt (idem).

Voor een analyse van het stilistische systeem van de film hanteer ik de methode van Bordwell, Thompson en Smith (2017). Hierbij wordt de *mise-en-scène, cinematografie, montage* en *geluid* van de film geanalyseerd. *Mise-en-scène* omvat de setting, kleding, licht en handelingen van de personages. De cinematografie impliceert aspecten als de *framing*, camerapositionering en lengte van de shots. Montage omvat de bewerking van de beelden en de volgorde, waardoor het een invloed heeft op het ritme en verloop van het verhaal. Ten slotte wordt geluid onderzocht, dit aspect behelst de muziek, gesproken taal en achtergrondgeluiden (idem).

Het eerste criterium binnen het discursieve systeem, thema's, is leidend voor de analyse, omdat ik een thematische analyse van discours uitvoer. De overige criteria van het discursieve en stilistische systeem dienen als onderbouwing van de thema's die in de analyse achtereenvolgens worden besproken. Er wordt dus geanalyseerd welke thema's er worden gevormd rondom het onderwerp vleeseten. Daaruit kan de diepere boodschap van de makers bloot gelegd worden.

Om dit te bewerkstelligen wordt er allereerst een sequentieanalyse van de documentaire gemaakt. Een sequentie omvat een opeenvolging van scènes over hetzelfde onderwerp. Door de documentaire op te splitsen in sequenties wordt het mogelijk om per sequentie globaal observaties te doen over het stilistische en discursieve systeem (zie bijlage 7.1). Aansluitend is er een selectie gemaakt in relevante sequenties die de argumentatie van de

film weergeven. Er is gekozen voor de sequenties waar de documentairemaker de volgende experts bezoekt: de slager, psycholoog, historicus en chef-kok. Daarnaast is ervoor gekozen om de sequenties waarin dromen en gedachtes van Frank voorkomen te analyseren. Deze sequenties brengen het meest duidelijk de argumentatie van de film naar voren. De geselecteerde sequenties zijn vervolgens op een detaillistische manier beschreven in een tabel waarbij een indeling is gemaakt in mise-en-scene, cinematografie, montage, geluid thema's, actoren, filmische middelen, discursieve strategieën en ideologische standpunten (zie bijlage 7.3). Om overzicht te behouden is er gekozen om de gesproken tekst in een aparte bijlage te weergeven (zie bijlage 7.2). De data bestaat dus uit een sequentieanalyse, een transcript van de tekst en een analysetabel per sequentie. Op basis van de codes en aantekeningen bij het transcript, wordt geïnterpreteerd hoe het onderwerp vleeseten in beeld wordt gebracht. Er wordt dus gekeken naar wat er wordt gezegd door de codes over het onderwerp.

4. Analyse

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van de thematische analyse behandeld. Eerst wordt beschreven op welke manier het narratief van de film is opgebouwd. Daarna worden de thema's van de film geïdentificeerd. Daarbij houd ik de chronologisch volgorde van de argumentatie van de film aan. Ik verwijs naar bijlagen door het nummer van de sequentie te vermelden. Ook ondersteun ik mijn observaties door te verwijzen naar schermafbeeldingen uit de film. Tot slot volgt een samenvatting van de resultaten.

4.1 Verhalende lijn van de film

In de film *Vleesverlangen* (Frank, 2015) is Marijn Frank, de maker en protagonist van de documentaire. Ze is in tweestrijd met haar vleesconsumptie. Vanuit een rationeel oogpunt weet ze dat ze zou moeten stoppen met het eten van vlees. Aan de andere kant vindt vlees te lekker, waardoor ze zich er niet van kan weerhouden. Ze beweert zelfs dat ze verslaafd is aan vlees. Door de komst van haar kind voelt Marijn zich tevens verantwoordelijk voor haar dochter Sally en wil ze een goede beslissing nemen over wel of geen vlees eten. Er wordt een bewustwordingsproces geschetst wat de aanleiding vormt voor haar zoektocht die de verhaallijn van de documentaire vormt. In de zoektocht probeert ze zichzelf te begrijpen en met die kennis, haar relatie met vlees te veranderen. Het proces begint in een onderzoekslab, waar de maker probeert te achterhalen of iets in haar hersenen, haar verlangen naar vlees verklaard. Hieruit blijkt dat ze een vleesverslaving heeft. Daaropvolgend besluit ze in therapie te gaan bij een psycholoog. Met de psycholoog bespreekt ze haar voortgang en twijfels over haar relatie met vlees. Marijn verwacht dat het zal helpen om een keuze te maken door de confrontatie aan te gaan met een dier. Ze vermoedt dat wanneer ze het dier in de ogen kan kijken, kan slachten en opeten, dat ze dan in vrede kan leven met haarzelf. Daarom gaat ze zes weken stagelopen in een slachthuis. Bijkomend, probeert de maker met verschillende actoren in contact te komen die een visie hebben over het onderwerp vleeseten. Op deze manier probeert ze zo veel mogelijk perspectieven over het onderwerp te verzamelen om tot een adequaat eindoordeel te komen. De actoren zijn een historicus, woordvoerder van de vleessector, chef-kok, professor van kweekvlees en enkele vegetariërs.

De ontknopning ontvouwt zich aan het einde van de documentaire. Er wordt getoond hoe Marijn daadwerkelijk een koe slacht en vervolgens reflecteert ze op haar ervaring bij de psycholoog. Daar zet ze haar eindoordeel vast: *“je mag vlees, eten, maar doe dat niet te vaak. Als je het eet, kies dan voor biologisch vlees en wees er bewust van waar het vandaan komt en*

waardeer dat. Het is niet zomaar iets". Met deze conclusie besluit ze haar dochter ook haar eerste stuk vlees te geven.

4.2 Thema's

4.2.1 Vleeseten is ongeoorloofd

Het eerste thema dat naar voren komt in de film is dat men zich moet afkeren van vlees. De maker geeft aan dat ze leeft in een maatschappelijke context waarin ze weet dat ze moet stoppen met het eten van vlees. Dit blijkt uit twee redenen. In de eerste plaats geeft ze in sequentie 2 en 4 aan dat ze is opgegroeid in een macrobiotisch vegetarisch gezin. Marijn is opgevoed met het idee dat vleeseten voor mensen is die niet nadenken. In de tweede plaats werkt Marijn voor een consumentenprogramma. Daarvoor komt ze al jarenlang in slachthuizen en vleesfabrieken, waardoor de veel kennis heeft opgedaan over de vleesindustrie. In sequentie 4 zegt ze: *"met alles wat ik weet en gezien heb, zou je geen hap meer door je keel moeten krijgen"*. Dit is het discours waarmee ze in discussie gaat. In de film probeert de maker een positie aan te nemen in dit maatschappelijk veld. De vraag hoe ze haar dochter moet opvoeden vormt de aanleiding om haar zoektocht in gang te zetten.

4.2.2 Vlees is lekker

Het tweede thema dat gedurende de film terugkomt is dat vlees lekker is. In de verschillende sequenties komt dat sterk naar voren. Bijvoorbeeld in sequentie 2 waarin close-ups worden getoond van spek dat in de olie aan het braden is, een groot stuk biefstuk op de grill dat wordt omgedraaid en bitterballen die uit het vet worden gehaald. Op de achtergrond is dromerige muziek te horen. Het geluid van het vlees dat bakt gaat gepaard met de volgende voice-over van Marijn: *"er is voor mij niks lekkerder dan vlees. De geur van gebakken spek. Een braadworst. Een biefstuk die nog een beetje rood is. Grilworst. Een hamburger, of een hotdog ... hete bitterballen"*. Met deze retorische techniek worden er achtereenvolgens verschillende soorten voedsel genoemd waardoor de nadruk komt te liggen op het gegeven dat vlees lekker is en dat men er het liefst zo veel mogelijk van moet eten.

Een ander voorbeeld is sequentie 22 waarin Marijn in een droom langs verschillende bekende cafetaria loopt. Op de achtergrond is wederom dromerige muziek te horen. Vervolgens zit ze aan tafel in een leeg restaurant met een gebraden kip voor zich. Ze voelt met haar vingers aan de kip. Marijn zit in een wit licht en ook haar kleding is wit. Dit suggereert dat ze in de hemel is. Ze heeft een stuk kip in haar hand en kijkt er vol verlangen naar. Ze eet heel langzaam het vlees tot op het bot. Het kwijl stroomt uit haar mond (figuur 1)

en ze likt de botten af (figuur 2). Ook eet ze een stuk biefstuk met haar handen op. Met een close-up wordt ze in beeld gebracht. De maker is op een vrijwel erotische manier aan het genieten van wat ze eet. Het erotische aspect wordt versterkt doordat er op de achtergrond geluiden klinken van Marijn die hijgt en kreunt. Er volgen in de sequentie ook shots dat ze naar een snackmuur loopt. Ze neemt achtereenvolgens een hap uit een hamburger en een kroket. De betekenis die aan deze filmtechnieken gekoppeld kan worden is dat vlees zo lekker is, dat het hemels is. Voor de maker is het verlangen naar vlees zo sterk dat ze seksueel opgewonden wordt. Zo komt de nadruk te liggen op het thema dat vlees lekker is.

Figuur 1

Figuur 2

4.2.3 Vlees is verslavend

Het derde thema dat op verschillende manieren naar voren komt in de film is dat vlees verslavend is. De maker geeft in sequentie 2 aan dat ze meerdere malen in haar leven heeft geprobeerd om vegetariër te worden: *“na mijn vijfde was ik knipperlicht vegetariër. Ik ben pas echt weer begonnen met vleeseten toen ik zwanger was en daarna heb ik nooit meer kunnen stoppen”*. Deze zinnen vormen de aanleiding van het thema.

De lexicale keuzes die de Marijn maakt suggereren dat vlees verslavend is. Ze noemt zichzelf bijvoorbeeld een “vleesjunk”. Het woord junk is echter een synoniem voor drugsverslaafde. Door deze lexicale keuze wordt de assumptie gewekt dat het niet kunnen stoppen met vlees vergelijkbaar is met drugsverslaving.

Ook de cinematografie wekt de indruk dat vlees verslavend is. In de documentaire probeert de maker erachter te komen of ze wel of geen vlees moet eten. In sequentie 4 typt ze daarom op google de zin *“hoe stop ik met vleeseten?”* De camera kijkt over haar schouder mee naar wat er op het scherm verschijnt. De zoekresultaten geven verwijzingen naar hulpdiensten voor mensen met verslavingsproblemen. Een voorbeeld van een titel uit de zoekresultaten is: *“hulp bij verslaving, neem controle over uw leven terug”*. Marijn spreekt niet expliciet uit dat ze een verslaving heeft, maar de cinematografie waarbij de zoekresultaten te zien zijn, brengen subtiel naar voren dat er sprake is van een verslaving.

In de sequentie die volgt bezoekt Marijn een onderzoekslab. Hier probeert ze te achterhalen waar haar verlangen naar vlees vandaan komt. Uit het onderzoek naar haar hersenactiviteit komt naar voren dat Marijns verlangen naar vlees groter is dan haar verlangen naar seks. Er zijn gebieden in haar hersenen die bij het zien van vlees voor een zeer sterke impuls zorgen. *“Dat effect is ook te zien bij alcoholisten met een alcoholprobleem of bij gokkers die veel gokken”* verondersteld van één de onderzoekers. Hierdoor wordt de assumptie gewerkt dat ze lijdt aan een wezenlijke verslaving.

Dit wordt nog een keer bevestigd wanneer de maker besluit om hulp te zoeken bij een psycholoog voor haar ‘probleem’. Het feit dat Marijn een psycholoog bezoekt indiceert dat zij haar eetgedrag als dermate problematisch ziet, dat ze professionele hulp nodig heeft om te stoppen met haar verslaving. Marijn zegt tegen de psycholoog: *“ik ben hier dus omdat ik een probleem heb en dat is dat ik eigenlijk niet van vlees af kan blijven [...] Ik vind eigenlijk dat het niet kan wat ik doe”*.

In sequentie 8 is te zien dat het blote lichaam van Marijn op een tafel ligt. Deze sequentie moet een soort droom of gedachte van Marijn voorstellen. Haar lichaam wordt bedekt door steeds meer lapjes vlees. Ze heeft haar ogen dicht (zie figuur 3). In de voice-over

horen we de stemmen die Marijn in haar hoofd heeft. Een stem fluistert “*ik houd meer van vlees dan van seks*” en “*vleesjunk*”. Deze gedachten die in haar hoofd rondgaan suggereren dat Marijn zelf vindt dat ze een probleem heeft. De camera zoomt langzaam in op het gezicht van Marijn. Net voordat haar ogen bedekt worden met vlees, wordt Marijn wakker. Hiermee wordt onderstreept dat Marijn beseft dat ze een tot nu toe haar ogen heeft gesloten voor haar eetgedrag. Net voordat ze volledig wordt beplakt zijn haar ogen letterlijk en figuurlijk geopend. Dit indiceert dat ze realiseert dat ze een probleem heeft. Al met al wordt er op verschillende manieren het thema gevormd dat vleeseten als een verslaving wordt gezien.

Figuur 3

4.2.4 Vlees is kunst

Een ander thema dat naar voren komt, is dat vlees kunst is. In sequentie 7 gaat Marijn voor het eerst werken in de slagerij. Marijn en de slager starten bij zoals zij dat noemen: “*het leuke deel van het proces*”, namelijk het uitbenen. Daarbij is de bedoeling dat het vlees van de botten wordt afgesneden, waarbij grote witte botten tevoorschijn komen. De slager trekt een half rund de slagerij binnen en legt uit hoe het proces in zijn gang gaat. Dat gebeurt op een zeer nauwkeurige wijze waardoor de botten volledig vrijkomen. De slager en Marijn buigen zich volledig over het stuk vlees (figuur 4). De messen worden geslepen en ze gaan geconcentreerd aan het werk. Marijn snijdt met een mes langs kleine botten en zit met haar vingers helemaal in het vlees. Er wordt een lange periode niks gezegd. Op de achtergrond is klassieke muziek te horen. Na het snijden gaan ze verder met een elektrische zaag voor vlees.

Het duurt een tijd voordat het proces klaar is. De lange stilte, gepaard met het geconcentreerde werk van Marijn en de slager en de achtergrondmuziek indiceert alsof twee kunstenaars aan het beeldhouwen zijn. Ook het slijpen van de messen komt overeen met een kunstenaar die zijn gereedschap klaarmaakt. Uiteindelijk houdt Marijn een bot omhoog en roept opgewekt “*Taddaa*”. De filmtechniek, met ondersteuning van de klassieke achtergrondmuziek laat zien dat het uitbenen van vlees geen eenvoudig werk is. Het is gespecialiseerde arbeid, wat nagenoeg wordt neergezet als kunst.

Figuur 4

4.2.5 We leven vandaag de dag in een vleescultuur

De vraag naar vlees in de hedendaagse cultuur is zo groot dat vlees iets ‘vanzelfsprekends’ is geworden. Dit thema komt in sequentie 9 en 10 sterk naar voren. Marijn bezoekt in sequentie 9 historicus Dirk-Jan Verdonk. Hij leest voor uit een fragment van Plutargus: *“ik verwonder er me over, met welk soort moed, voor het eerst een mens een gedood lichaam met de mond naderde en met de lippen het vlees van een gestorven wezen aanroerde. Hem die het eerst met dit allen begonnen is, moest men om een verklaring vragen. Niet hem die er tenslotte mee is opgehouden”*. Dit specifieke fragment maakt duidelijk dat vleeseten zo alledaags is geworden, dat we ons niet zouden moeten afvragen waarom iemand stopt met vleeseten, maar dat we ons moeten afvragen waarom de mens hier ooit mee begonnen is. Vervolgens legt de historicus uit hoe vleeseten zich de afgelopen honderd jaar heeft ontwikkeld. Hij stelt dat vlees in de loop der jaren een gewoonte is geworden. *“Vroeger was vlees iets bijzonders, wat bijvoorbeeld bij feestdagen werd geserveerd. [...] Na de hongerwinter was er niets mooiers voor een huisvader in de jaren 50 of 60 om zijn gezin van vlees te voorzien, want dat was een*

teken dat het weer goed ging en dat er welvaart was. Tegenwoordig is het een commodity geworden die je gedachteloos in je winkelwagentje stort". Deze formulering wijst op een afkeur van de historicus tegenover de huidige voedselsituatie waarbij vlees als iets vanzelfsprekends wordt gezien.

In sequentie 10 wordt geprobeerd om in beeld te brengen hoe de huidige voedselsituatie is georganiseerd. De historicus en Marijn bezoeken samen een plofkippenboerderij. In de boerderij zijn geen ramen, waardoor het donker is. Hiermee komt de nadruk te liggen op de duistere kant van de vleesindustrie. Tevens is er verder niemand aanwezig. Het plafond is precies hoog genoeg voor een mens om rechtop door de boerderij te lopen. Er is echter weinig plek om te bewegen voor Marijn en de historicus, want de ruimte is overladen met kippen (figuur 5). Door het lawaai van de kippen moeten ze hard praten om elkaar te verstaan. Er volgen veel close-ups van de kippen die er allemaal hetzelfde uitzien. De historicus zegt *"dit zijn kippen die gefokt zijn om extreem snel te groeien, waarbij de ruimte voor de dieren tot een minimum is geslonken en ook de tijd dat dieren leven tot een minimum is geslonken. Alle dieren zijn precies hetzelfde, hebben dezelfde genen, zijn even oud, zijn op dezelfde dag uit het ei gekomen en zullen op dezelfde dag sterven. Op een volstrekt geüniformeerde manier. Elke afwijking, doet afbreuk aan de efficiëntie van het productieproces, dus moet uitgesloten worden"*. Deze tekst samen met het bewust in beeld brengen van plofkippen onderstreept dat er op een barbaarse wijze vlees geproduceerd moet worden, om te kunnen voldoen aan de huidige vraag naar vlees. De vraag is zo groot dat we vlees niet kunnen wegdenken uit onze cultuur. Daarom leven we tegenwoordig in een vleescultuur.

Figuur 5

4.2.6 Vleeseten is mannelijk en sexy

In sequentie 6 komt ter sprake dat vleeseten iets mannelijks is. Dit is een nieuw thema dat naar voren wordt gebracht. Marijn verteld aan de psycholoog over haar eerste afspraak met haar huidige vriend: *“ik heb een vriend en die is best wel sexy en gespierd. Toen we op onze eerste dat waren, nam hij me mee naar een biefstukkentent en toen bestelde hij een steak. Dat zit hij dan lekker te eten en dat klopt dan voor mij zeg maar. Het heeft iets sexy’s, iets r...”*. De uiteenzetting van Marijn over de representatie van een man, is volgens haar kloppend wanneer een man vlees eet. Dit laat zien dat vleeseten volgens haar als iets mannelijks wordt gezien.

In sequenties waarin de maker chef-kok Joris Blijdendijk bezoekt, wordt dit thema verder uiteengezet. Joris werkt met vlees van rassen die met uitsterven worden bedreigd. Door ze op de kaart te zetten, voorkomt hij dat een oud ras uitsterft. Marijn introduceert Joris als een heel fijne kok: *“hij is als ik het heb over vlees is sexy, mannelijk, oer... dan is hij daar echt de belichaming van”*. In sequentie 20 bezoekt de maker samen met de kok een koeienboerderij. Joris legt uit hoe men aan een koe kan voelen of hij vet heeft. Ze beginnen samen aan een koe te voelen. Op de achtergrond is romantische muziek te horen. In een close-up is te zien hoe hun handen bewegen over de vacht van de koe. Hun handen raken elkaar voortdurend aan (figuur 6). Marijn draagt bovendien een jumpsuit met hakken, wat niet heel passend is voor de locatie. Een enkele keer kijkt Marijn de kok aan en lacht. Dit geeft de impressie dat Marijn het hof aan het maken is. Tevens worden ze voornamelijk gefilmd van achter een hek, waardoor de assumptie wordt gewekt dat er geen camera aanwezig is terwijl zij samen romantisch bezig zijn (figuur 7).

Figuur 6

Figuur 7

De climax in de spanning tussen Joris en Marijn ontknoopt zich in sequentie 27 waar Marijn toekijkt hoe de chef een stuk vlees aan het inzouten is. Er wordt in een close-up getoond hoe de handen van de chef het zout in het vlees wrijven. Op de achtergrond is mysterieuze pianomuziek te horen. Marijn staat in het licht en kijkt bewonderend toe (figuur 8). Opeens volgt er in de montage een transitie naar het blote lichaam van Marijn dat wordt ingezouten door Joris. Dit laat zien dat zij zich voorstelt hoe het zou zijn als haar lichaam wordt betast door de kok. Deze sequentie sluit vooral aan bij het gedeelte dat vlees sexy is. In een close-up is de zien hoe de handen van de kok langzaam vanaf haar knieholte naar haar billen toe werken (figuur 9). Aan haar gezichtsuitdrukking is te zien dat Marijn aan het genieten is. Al met al kunnen we stellen dat vlees, of het bezig zijn met vlees, als iets sexy en mannelijks wordt neergezet.

Figuur 8

Figuur 9

4.2.7 Vlees is geassocieerd met bloed, lijden en dood

Gedurende de documentaire wordt vlees veelvuldig geassocieerd met bloed, lijden en dood. Dit thema komt in sequentie 16 het meest duidelijk naar voren. In deze sequentie moet de maker toekijken hoe een koe gedood wordt. Marijn ziet er erg tegenop. Ze zegt niet veel, haar ogen tranen en ze trilt (figuur 10). Slager Renee probeert haar gerust te stellen door precies te vertellen wat er staat te gebeuren. De koe komt langzaam de slagerij ingelopen. De koe wordt vastgezet en er volgt een luide knal. De koe wordt niet gefilmd tijdens het doden, maar de gezichtsuitdrukking van Marijn middels een close-up. Aan de reactie van Marijn te zien is het proces erg moeilijk is om aan te zien, want ze durft bijna niet te kijken. In figuur 11 is te zien dat ze eigenlijk haar hand voor haar ogen houdt. De filmtechniek werkt de indruk dat slachten te heftig is om het op beeld te brengen. De reactie van Marijn zegt klaarblijkelijk genoeg. Na de knal wordt de koe wel gefilmd. De koe ligt op de grond en heeft stuip trekkingen. Marijn zegt vervolgens *“hij ziet er helemaal niet dood uit”*. Dit suggereert dat het dier pijn lijdt. De slager legt uit dat de het hart nog doorpompt, maar dat het dier verdoofd is. Het bloed dient vervolgens verwijderd te worden van de koe. Daarom wordt het dier omhoog getakeld. De strot wordt opengesneden boven een grote bak en vervolgens stroomt een grote hoeveelheid bloed uit de koe. Hier wordt de koe in beeld gebracht over de schouder van Marijn. De camera focust op het achterhoofd van Marijn waardoor de koe op de achtergrond wazig blijft (figuur 12). Hiermee wordt wederom onderstreept dat het te heftig is om op beeld tonen. Marijn zegt gechoqueerd: *‘He bah, ik ga dat niet kunnen hoor Renee...’*. De slager legt uit dat dat erbij hoort. De sequentie eindigt met Marijn die met een hogedrukreiniger het bloed van de vloer wegspuit. Dit legt de nadruk op het verband tussen vlees en bloed. De sequentie toont

dus dat een koe slachten geen eenvoudig werk is en dat vlees daarmee in verband staat met bloed, lijden en dood van een levend wezen.

Figuur 10

Figuur 11

Figuur 12

In sequentie 15 houdt de maker een interview met de woordvoerder van de vleessector. Daaruit komt naar voren dat driekwart van de bevolking niet geïnteresseerd is in de herkomst van hun vlees. Veruit de meeste mensen willen niet de associatie dat vlees van dieren gemaakt wordt: *“Dat weten ze ergens wel. Een soort van ontkennende fase zit daar. Maar wij hoeven daar niet iedere dag aan herinnert te worden”*. De woordvoerder legt ook uit dat men daar niet te veel mee geconfronteerd zou moeten worden. Dit sluit aan bij het thema, omdat men weet dat vlees de associatie heeft het bloed, lijden en dood, maar de meeste mensen willen daar niet aan herinnerd worden.

Uit een analyse naar de filmtechnieken blijkt dat er bovendien bewustzijn wordt gecreëerd over de herkomst van vlees. Dat gebeurt al in sequentie 2 waarin de filmmaker in een droom in de slachterij tussen rijen met opgehangen varkens loopt. De organen hangen eruit en het bloed druppelt na (figuur 13). In de voice-over zegt Marijn *“ik droomde dat ik een varken was. Dat ik een heel tevreden varken was. Ik was dik en mocht steeds dikker worden. Tot ik helemaal goed genoeg was om op te worden gegeten. Ik was blij dat ik lekker was. Om daarvoor te leven was genoeg”*. Deze tekst onderstreept dat vlees wordt gemaakt van dieren die uitsluitend leven om op te worden gegeten. De beelden van de rijen varkens in het slachthuis bekrachtigen dat vlees afkomstig is van dieren. Marijn loopt langs de varkens met een onaantrekkelijke blik (figuur 14). Dit suggereert dat zij het geen aantrekkelijk aanzicht vindt, maar ze durft wel het onder ogen te komen door bewust te kijken naar het vlees.

Figuur 13

Figuur 14

Een opvallend aspect in de montage is dat herhaaldelijk na een sequentie waarin vlees wordt neergezet als iets lekkers, een sequentie volgt waarin vlees wordt geassocieerd met de dood van een dier. Een voorbeeld is sequentie 22 waarin Marijn in een droom bijna erotisch geniet van vlees. Vervolgens wordt in sequentie 23 getoond hoe een stuk huid in de slagerij van koe wordt getrokken. Marijn krijgt daar instructies van de slager hoe ze ingewanden uit een koe moet snijden. Het effect hiervan is dat het publiek uit de dromerige wereld wordt gehaald en terug in de realiteit wordt geplaatst door te tonen er voorafgaat aan het eten van vlees. Deze filmtechniek versterkt het thema dat vlees is geassocieerd met de dood.

In sequentie 13 gaat Marijn boodschappen doen met haar gezin. Ze loopt langs de vleesafdeling en houdt een pak vlees in haar handen. Aansluitend volgt spannende muziek. Onverwacht komt ze tot een besef: *“Hoe kan ik dat vergeten. Dat alle vlees van dieren is. Het is een onvoorstelbare slachtpartij”*. Ondertussen wordt op beeld getoond dat Marijn in de plofkoppenboerderij loopt, waar het dit keer volledig donker is. Ze schijnt met haar zaklamp op de kippen. Hierdoor wordt de assumptie gewekt dat de vleesindustrie een duistere gesloten wereld is. Marijn probeert met haar zaklamp letterlijk de kippen in licht te zetten om onder ogen te komen waar vlees vandaan komt. Daarna volgen er in de montage *jumpcuts* waarbij er sprongen in tijd en plaats worden gemaakt. Er wordt getoond hoe beesten in verschillende slachthuizen worden mishandeld en in paniek zijn. Deze confronterende beelden leggen de nadruk op dierenleed. Samenvattend, verschillende aspecten van de film maken aannemelijk dat vlees geassocieerd is met bloed, lijden en dood.

4.2.8 Vleeseten is onder omstandigheden geoorloofd

Het laatste thema dat naar voren komt is dat men zich niet schuldig hoeft te voelen over het consumeren van vlees, als het dier een goed leven heeft gehad en op een respectvolle manier is geslacht. In sequentie 14 gaat Marijn in gesprek met de biologische slager Renee. Ze bediscussiëren de situatie binnen grote slachthuizen, omdat Marijn daar niet is toegelaten om te filmen. Dit suggereert dat grote slachthuizen niet willen dat mensen worden geconfronteerd met beelden van wat er zich afspeelt, omdat het wellicht de verkoop zal verhinderen. De slager verkondigt dat hij zelf ook in normale slachthuizen heeft gewerkt en dat de omstandigheden daar niet humaan zijn: *“ze worden geschopt of geslagen, dat wil je ook niet laten zien [...] ik kom regelmatig vrachtwagens tegen, die hebben drie lagen varkens in de kar, de bovenste varkens die uitgeladen worden raken amper een tree en die worden er zo uitgedonderd. Ja waarom doe je dat, het vlees mag niet duur wezen”*. Renee verklaard dat hij daar niet aan wilt deelnemen en dat hij daarom een biologische slagerij heeft geopend. Hiermee wordt onderstreept dat in biologische slagerijen de dieren op een respectvolle manier worden behandeld en geslacht. Mensen betalen daar een eerlijke prijs voor en het consumeren is daarom geoorloofd.

In sequentie 19 bezoekt Marijn samen met chef-kok Joris Blijdendijk een koeienboerderij van een met uitsterven bedreigd ras. Wat opvalt is dat het een mooie zomerdag is en er klinkt romantische muziek op de achtergrond. Er volgt een shot van een uitgestrekt landschap met enkele koeien (figuur 15). Dit laat zien dat deze koeien de ruimte hebben om te bewegen in de vrije buitenlucht. De keuze in de cinematografie zorgt dat er een vredig beeld wordt gecreëerd van koeien die een goed leven lijden.

Figuur 15

Marijn vraagt wat het verschil is tussen dit ras en de gewone vleeskoe. De koeienhouder zegt: *“een gewone vleeskoe wordt gehouden voor het vlees en de boer wordt uitsluitend betaald in kilo’s. Dus dan ga je genetisch zorgen dat dieren die dieren die snel groeien vererven, dat je die daarmee doorfokt. Vandaar dat je dan ook te maken krijgt met rassen krijgt die uitsluitend met een keizersneden geboren kunnen worden, omdat de kalven bij de geboorte al zo groot zijn dat ze niet meer natuurlijk geboren kunnen worden. Die snelgroeiende rassen waar natuurlijk heel veel vlees is en heel weinig smaak is en heel veel vlocht in het vlees. Dat is eigenlijk helemaal niet zo heel waardevol als we zelf allemaal denken dat het is”*. De documentaire schets hier het verschil tussen de normale vleeskoe en een biologisch ras, waardoor de assumptie wordt gewekt dat het biologische ras een goed leven heeft en dat het daarom geoorloofd is om het vlees te consumeren. Volgens de chef merkt men het verschil ook in de smaak van het vlees. In sequentie 28 bereid de chef het vlees voor Marijn. Het vlees valt in de smaak. Joris vraagt vervolgens: *waarom zou je er honderd procent mee stoppen, wat is het nut daarvan?* Op dat moment begrijpt Marijn niet meer dat ze op het idee was gekomen om te stoppen met vlees. Joris zegt: *“wat bereik je er nou mee? [...] als je een bewuste keuze maakt. Dan hebben ze een goed leven gehad. Ze zijn respectvol geslacht, dan hoef je je niet schuldig te voelen”*. Hiermee wordt onderstreept dat men zich niet schuldig hoeft te voelen om een enkele keer vlees te eten van koeien die op een humane manier zijn behandeld. In sequentie 14, 19 en 28 wordt dus het verschil tussen de ‘normale’ vleesindustrie en biologische vleesindustrie duidelijk gemaakt en daaruit volgt biologisch vlees geoorloofd is.

4.3 Resultaten

In de documentaire beweegt de filmmaker binnen een context waar centraal staat dat men zou moeten stoppen met het consumeren van vlees. Zij ervaart dit als het dominante discours waarbinnen ze beweegt. Daarmee probeert de maker in debat te gaan door haar eigen standpunt over vleeseten te definiëren. Op basis van de observaties uit de analysetabel kunnen we aannemelijk maken dat er acht thema’s worden gevormd over vlees: vlees is lekker, vlees is verslavend, vlees is kunst, we leven vandaag de dag in een vleescultuur, vlees is mannelijk en sexy, vlees is geassocieerd met bloed, lijden en dood en vleeseten is onder omstandigheden geoorloofd.

Marijn schrijft zichzelf in de documentaire een bepaalde positie toe, namelijk als moeder. Ze zit met een probleem: ze weet dat ze geen vlees moet eten, maar ze kan niet stoppen, omdat ze het zo lekker vindt. Ook twijfelt ze of het vleesloze voedingspatroon van

haar tweejarige dochter juist is. Ze is daarom bereid om een grondige verandering in haar leven te maken. In de film gaat ze op ontdekkingsreis om een haar relatie met vlees te veranderen. Marijn gaat de confrontatie met een dier aan door het recht in de ogen te kijken en te slachten, met als doel een gezonde morele relatie op te bouwen met vlees. Het idee daarachter is dat ze niet langer een blinde vleesconsument is. Na het aanschouwen van de slacht van een koe is Marijn gestopt met vleeseten. Dit was echter tijdelijk. Deze mislukte poging tot het vegetarisme dwingt haar om een rechtvaardiging te zoeken voor het eten van vlees. Ze komt uiteindelijk tot de conclusie dat ze vlees van goede kwaliteit wil eten en niet vaak. Daarbij vindt Marijn het belangrijk dat wanneer ze vlees eet, dat ze bewust is dat het iets bijzonders is. Het doel is dat ze waardeert wat erachter zit en dat wilt ze ook aan haar dochter meegeven.

Marijn Frank concludeert uiteindelijk dat het geoorloofd is om een dier te slachten. Hierdoor lijkt het erop dat het doden van een dier voor de maker haar identiteit bevestigt waarbij een dier in de schepping ondergeschikt is aan de mens. Dit wordt echter niet expliciet gerechtvaardigd in de documentaire. Er wordt in sequentie 35 gevraagd: *“Wat geeft jou het recht om het leven te beëindigen van dat dier?”* Hier wordt in de film echter geen concreet antwoord op gegeven. We kunnen daarom stellen dat dit argument voortkomt uit een voor de filmmaker dominant maatschappelijk discours.

In de context van de wetenschappelijke literatuur stelt Schoen (2012) dat de overtuigingskracht van een documentaire afhankelijk is van de manier waarop de realiteit beeldend wordt ingezet en hoe beelden worden getoond ter bewijsvoering. Uit observaties blijkt dat de maker veel verschillende perspectieven over vleesconsumptie probeert te verzamelen door met verschillende actoren in contact te komen. Op deze manier probeert ze een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de vleesindustrie om een goede afweging te kunnen maken tussen wel of geen vlees eten. In de huidige casus probeert de maker hoofdzakelijk voor haar eigen eetgedrag een oplossing te vinden. De filmmaker wilt namelijk in het reine komen met haar eigen vleeseetgedrag en daarmee een goede keuze voor haar dochter maken. Uit voorgaand onderzoek naar voedseldocumentaires blijkt dat de focus hoofdzakelijk ligt op het blootleggen van de politiek rondom voedselproductie en gevolgen voor de gezondheid en het milieu, terwijl in de huidige casus de maker voornamelijk voor haarzelf een ethische oplossing probeert te vinden (Lindenfeld, 2010). Marijn Frank kiest betreft representatie van de realiteit voor een afkeurenswaardig beeld van de ‘normale’ veehouderij tegenover een geromantiseerd beeld van biologische veehouderij. Binnen de normale veehouderij is bijvoorbeeld te zien dat plofkippen in een donkere ruimte worden

gehouden waar weinig bewegingsruimte is tegenover de koeien van de biologische boerderij die alle ruimte hebben om te bewegen op een uitgestrekt zonnig landschap. De beelden dienen als bewijs dat het in ethisch opzicht een verschil maakt wanneer men biologisch vlees eet.

De film spreekt duidelijk vanuit het uitgangspunt van de maker die haar subjectieve positie erkent. Dit autobiografische aspect van de documentaire construeert een narratief waarin de ontwikkelingen van de maker centraal staan en haar ervaringen worden gekoppeld aan de zoektocht naar de waarheid. Dit aspect wekt de indruk dat de maker met haar uiteindelijke besluit voor zichzelf als individu spreekt. Desondanks drukt dit type documentaire gemeenschappelijkheid uit, waardoor de film in werkelijkheid vanuit een maatschappelijk oogpunt spreekt (Lebow, 2012).

Binnen het wetenschappelijk debat betekenen deze resultaten dat er nieuwe inzichten zijn verkregen over Nederlandse voedseldocumentaires en de manier waarop ze hun standpunt via bewuste sturing van de maker overbrengen.

5 Conclusie

In dit onderzoek is gekeken naar de documentaire *Vleesverlangen* van Marijn Frank (2015). De individuele zoektocht van Marijn naar haar relatie tegenover vleeseten staat centraal. Naar aanleiding van de geboorte van haar dochter voelde Marijn zich verantwoordelijk om een weloverwogen houding aan te nemen over haar vleesconsumptie. Gezien de vleessector een belangrijke inkomstenbron is voor de Nederlandse economie, is het interessant om te onderzoeken op wat voor manier de boodschap over vleeseten in een Nederlandse documentaire naar voren komt. De onderzoeksvraag luidde als volgt: ‘welke discourses voert de documentaire *Vleesverlangen* (Frank, 2015) over het onderwerp vleeseten?’

Ik heb de organisatie van de film geanalyseerd aan de hand van een thematische analyse. Met behulp van deze methode heb ik geïdentificeerd op welke manier ervaringen en werkelijkheden effecten zijn van een reeks discourses die werkzaam zijn in een tekst. Op basis van de analyse kan geconcludeerd worden dat er meerdere discourses naar voren komen in de film. Het eerste discours dat de maker ervaart is dat men zich zou moeten afkeren van vlees. Eveneens is een discours dat een dier in de schepping ondergeschikt is aan de mens. Ten slotte is het filmische discours dat het geoorloofd is om met mate biologisch vlees te eten. Daarbij is het belangrijk dat wanneer men vlees eet, dat hij of zij bewust is dat het iets bijzonders is: het is een groot dier wat heeft geleefd en is doodgemaakt op een heftige manier. De maker beargumenteert haar eindoordeel hoofdzakelijk vanuit een ethisch standpunt.

In algemene zin betekenen deze resultaten dat er kennis is verzameld over de discourses die tot stand komen in een Nederlandse documentaire. Een beperking van het onderzoek is dat het is uitgevoerd door één persoon, waardoor subjectiviteit niet uitgesloten kan worden. Een kwaliteit van het onderzoek is echter dat er op een zeer detaillistisch niveau is gekeken naar patronen (thema's) binnen een film. Dat is gebeurd aan de hand van een transparante analyse die volgens heldere criteria is uitgevoerd. Of de discourses ook door het grotere publiek op eenzelfde manier worden ontvangen zou een goed uitgangspunt zijn voor vervolgonderzoek. Daarnaast zouden meerdere Nederlandse voedseldocumentaires waarin dezelfde problematiek centraal staat onderworpen kunnen worden aan een discoursanalyse. Een voorbeeld van een dergelijke documentaire is *Trouwen met varken Jopie* (Dokter, NL 2015). Deze documentaire volgt het leven van een big van geboorte tot aan de slacht. De film laat zien waar ons vlees in de supermarkt vandaan komt. Op deze manier zouden er algemene uitspraken gedaan kunnen worden over hoe discourses binnen Nederlandse voedseldocumentaires tot stand komen, om de kijker een representatie van de werkelijkheid te verschaffen.

6 Literatuurlijst

Bakker, D. (2018). Vegetarisch is in, vegan is hot. *Lunchroom*. Retrieved from <https://www.lunchroom.nl/vegetarisch-is-in-vegan-is-hot>.

Bell, D., Hollows, J. & Jones, S. (2015). Campaigning culinary documentaries and the responsabilization of food crises. *Geoforum*, 84(1), 179-187.

Bonner, F. (2013). Recording reality: Documentary film and television. In S. Hall, J. Evans & S. Nixon (Ed.), *Representation: Cultural Representation and Signifying Practices* (pp. 60-99). London, England: Sage.

Bordwell, D., & Thompson, K. & Smith, J. (2017). *Film Art: An Introduction* (11th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

Carvalho, A. (2008). Media (ted) discourse and society: Rethinking the framework of critical discourse analysis. *Journalism Studies*, 9(2), 161-177.

Den Ouden, P. (2011). De agrofoodsector van Nederland. *Agro & Food*. Retrieved from <http://www.agro-food.nl/nationaal/de-agrofoodsector-van-nederland>.

Dokter, H. (2015). *Trouwen met varken Jopie*. 2Doc.

Flowers, R. & Swan, E. (2011). 'Eating at us': Representations of knowledge in the activist documentary film *Food, Inc.* *Studies in the Education of Adults* 43(2), 234-250.

Frank, M. (2015). *Vleesverlangen*. Moondocs.

Gill, R. (2000). Discourse analysis. In Atkinson, P., Bauer, M.W. & Gaskell, G. (Ed.), *Qualitative Researching with Text, Image and Sound: A Practical Handbook for Social Research* (pp.172-190). London, England: Sage.

Hall, S. (2013). The work of representation. In Evans, J., Hall, S. & Nixon, S. (Ed.), *Representation: Cultural Representation and Signifying Practices* (pp.1-47). London, England: Sage.

Hotse Smit, P. (2008, 3 april). Nederlandse veestapel moet fors krimpen om klimaatdoelen Parijs te halen, adviseert Raad. En snel ook. *de Volkskrant*. Retrieved from <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/nederlandse-veestapel-moet-fors-krimpen-om-klimaatdoelen-parijs-te-halen-adviseert-raad-en-snel-ook~b239ec79/>

Jørgensen, M. & Phillips, L.J. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage.

Lebow, A. (Ed.). (2012). *The cinema of me: The self and subjectivity in first person documentary* (pp. 1-6). New York: Wallflower Press.

Lindenfeld, L. (2010). Can documentary food films like Food Inc. achieve their promise? *Environmental Education*, 4(3), 378-386.

Nichols, B. (2017). *Introduction to documentary* (3rd ed.). Bloomington: Indiana University Press.

Plantinga, C. R. (1997). *Rhetoric and representation in nonfiction film*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Schoen, S.W. (2012). *The rhetoric of evidence in recent documentary film and video* (PhD, University of South Florida). Retrieved from <http://scholarcommons.usf.edu/etd/4399>

Smaill, B. (2014). New food documentary: animals, identification, and the citizen consumer. *Film Criticism*, 39(2), 79-102. Retrieved from http://www.jstor.org.proxy.library.uu.nl/stable/24777948?seq=1#page_scan_tab_contents

Van Hasselen, I. (2017). *Is vlees eten goed? Of kun je beter vegetariër worden?* Retrieved from <https://www.ingevanhaselen.nl/gezonde-lifestyle/is-vlees-goed-of-slecht-voor-je/>

Bijlage 7.1: Sequentieanalyse

Tijd en sequentienummer	Locatie	Stilistisch systeem	Discursief systeem
0:00:00 Sequentie 1	Speelt zich af bij Marijn thuis.	<p>Marijns kind (Sally) is middels een medium shot in beeld gebracht. Er worden sprongen in de tijd gemaakt, want Sally wordt bij elke hap die ze ingelepeld krijgt steeds groter en ze draagt andere kleding.</p> <p>Vervolgens wordt Marijn en haar man ook in beeld gebracht aan de eettafel. Marijn en haar man eten vlees, maar ze kiezen er bewust voor hun kind (nog) geen vlees te geven.</p>	Het thema vleeseten komt direct ter sprake: er vindt een discussie plaats tussen Marijn en haar man of ze hun dochter vlees moeten geven.
0:01:35 Sequentie 2	Speelt zich af in een droom van Marijn.	<p>Ze droomt dat ze een varken was. Op de achtergrond horen we dromerige muziek. In de voice-over verteld de stem van Marijn dat ze dik was en steeds dikker mocht worden. Ze voelde zich tevreden, omdat ze lekker was en om daarvoor te leven was voor haar voldoende. Er is voor haar niks lekkerder dan vlees. In het kader zijn geslachte varkens te zien die naast</p>	Er wordt een heel onsmakelijk beeld gecreëerd van de varkens in het slachthuis. Aan de andere kant wordt een positief beeld gecreëerd omdat vlees wordt neergezet als iets wat heel lekker is.

		<p>elkaar op zijn opgehangen. De organen hangen er uit en het bloed druppelt nog.</p> <p>Marijn beweegt zich met een niet zo smakelijke blik langs de rijen varkens.</p> <p>De sequentie eindigt met een close-up waarin verschillende soorten vlees lekker liggen te braden in het vet. Het varken is niet meer herkenbaar.</p>	
0:02:45 Sequentie 3	De jeugd van Marijn.	<p>Deze sequentie gaat over de achtergrond van Marijn. Er volgen video's van hoe Marijn vroeger was. Op de achtergrond zien we beelden van haar jeugd tot haar zwangerschap. Marijn verteld over haar achtergrond: "ik kom uit een macrobiotisch vegetarisch gezin". Haar moeder zei altijd tegen haar dat vlees eten voor mensen is die niet nadenken. Toen ze zwanger was is ze pas echt weer begonnen met</p>	<p>Het wordt duidelijk dat Marijn al vanaf kleins af aan heeft geleerd om geen vlees te eten.</p>

		vleeseten en daarna is ze nooit meer gestopt.	
0:03:12 Sequentie 4	Marijn ligt op de bank thuis naar televisie te kijken.	Het programma waar ze naar kijkt gaat over de vleesindustrie. Ze omschrijft middels een voice-over dat ze voor een consumentenprogramma werkt en daarvoor komt ze al jarenlang in slachthuizen en vleesfabrieken. Marijn kijkt in een donkere setting naar beelden van dieren in slachthuizen die op een onmenselijke manier worden behandeld. Ze zegt “met alles wat ik weet en gezien heb, zou je geen hap meer door je keel moeten krijgen”. Maar ze noemt zichzelf een vleesjunk. Ze eet vlees tegen beter weten in. Ze beschrijft dat door de komst van haar kind alles is veranderd, omdat ze nu ook voor iemand anders een beslissing moet nemen. Marijn eet wel vlees, maar haar kind niet. “We kunnen onszelf wel voor de gek houden, maar	Marijn ligt te piekeren in haar hoofd of ze nou wel of geen vlees zou moeten eten. Voor haar kind wil ze consequent zijn. Ze is zich ervan bewust dat ze slecht bezig is omdat zij wel vlees eet. Dat wordt duidelijk wanneer ze op google intypt “hoe stop ik met vleeseten”.

		voor Sally moeten we helder zijn”.	
0:04:44 Sequentie 5	Speelt zich af in een onderzoekslab. Hier onderzoekt Marijn waarom stoppen met vlees eten zo moeilijk is. Ze vraagt zich af: waarom verlang ik zo naar vlees?	Ze krijgt in het lab allerlei plaatjes te zien zoals vlees, groenten, seks en andere dingen, terwijl twee onderzoekers haar hersenenactiviteit analyseren. In beeld wordt getoond welke afbeeldingen Marijn ook te zien krijgt. Wat blijkt is dat haar verlangen naar vlees veel groter is dan haar verlangen naar seks. Daar zijn de onderzoekers en Marijn van onder de indruk.	Op een lachwekkende manier wordt Marijn duidelijk gemaakt dat ze echt een vleesverslaving heeft en dat dat hetzelfde is als bij mensen met een alcohol -of gokverslaving.
0:08:18 Sequentie 6	Marijn gaat naar een psycholoog.	Marijn verteld dat ze een probleem heeft, namelijk dat ze niet van vlees af kan blijven. Haar doel is dat ze zichzelf beter wilt begrijpen en met die kennis, het verlangen naar vlees stoppen. Rationeel was ze er allang mee gestopt, maar het lukt dus toch niet om te stoppen. Ze wilt onderzoeken of het helpt om een keuze te maken voor wel of geen vlees door zelf een dier te	Marijn bewust dat haar vleesconsumptie gevolgen heeft voor de aarde en dat het eigenlijk niet kan waar ze mee bezig is. Het komt over dat de psycholoog haar een beetje voor gek verklaard, omdat mensen normaal met andere problemen naar haar toekomen. Daarnaast vindt noemt ze ook dat mannen vlees

		gaan slachten: “dan heb ik in ieder geval m’n ogen niet gesloten”.	horen te eten, omdat het sexy is. Hier komen dus verschillende discoursen naar voren.
0:11:08 Sequentie 7	Speelt zich af in een slachthuis. Marijn gaat zes weken stagelopen in een in kleine biologische slachterij	Bij aankomst is er niemand aanwezig en er speelt spannende muziek op de achtergrond. Er volgt een shot van een container met organen en veel vliegen. Ze legt aan de slager uit wat ze wilt bereiken met haar stage. Hij zegt dat het pittige weken gaan worden. Ze beginnen met het makkelijkste gedeelte: het uitbenen, waarbij het vlees van de botten wordt gesneden. Het wordt zo in beeld gebracht alsof het uitbenen een kunst is (met een zweverig muziekje op de achtergrond). Ze neemt een biefstuk voor thuis mee.	Marijn is zenuwachtig en stelt veel vragen. Ze durft bijna niet bij het vlees te komen, wanneer de slager het vlees naar binnen brengt. De slager denkt dat Marijn het niet zal lukken om een dier te slachten.
0:16:12 Sequentie 8	Op de tafel waar normaal gesproken vlees wordt uitgebeend in het slachthuis.	In deze sequentie zien we het blote lichaam van Marijn dat langzaam wordt belegd met lappen vlees. Ze licht met haar ogen dicht alsof ze aan het	Deze sequentie laat zien dat wanneer Marijn helemaal volgebouwd is met vlees, ze beseft dat ze een vleesjunk is. In de voice-over noemt ze

		<p>dromen zit en in de voice over horen we stemmen: “denk je dat ik in staat ben om een dier te slachten”, “ik hou meer van vlees dan van seks”, “Sally mag nog geen vlees”, “het wordt wel een pittige serie voor je”. Ze opent haar ogen als ze helemaal in volgebouwd met plakken vlees.</p>	<p>zichzelf ook een vleesjunk en vervolgens opent ze haar ogen. Het komt over alsof haar ogen letterlijk en figuurlijk zijn geopend en dat het tijd is voor verandering.</p>
0:16:52 Sequentie 9	Bij de historicus op bezoek.	<p>Marijn voert een gesprek met een historicus. De historicus leest voor over een fragment uit een boek over Pythagoras die in de westerse samenleving als eerste vegetariër te boek staat.</p>	<p>In deze sequentie komt naar voren dat tegenwoordig van alledag is en dat men eigenlijk zou moeten beseffen dat dat niet altijd zo is geweest in de geschiedenis. Tegenwoordig is vlees volgens de historicus iets wat men gedachteloos in zijn winkelwagentje stort. Hier wordt dus een kritische houding tegenover vleeseten ingenomen.</p>
0:19:19 Sequentie 10	De historicus en Marijn bezoeken een kippenboerderij van ruim	<p>In de volksmond worden de kippen van die boerderij plofkippen genoemd. Hij beschrijft de</p>	<p>Er is zo veel vraag naar vlees dat er op een onnatuurlijke manier wordt omgegaan met de</p>

	honderdduizend kippen bij elkaar.	<p>volledig geüniformeerde manier waarop deze kippen gehouden worden. Dit is een middel geworden om zo snel mogelijk kipfilet te kweken, om aan de vraag te voldoen.</p> <p>De ruimte waarin ze zich bevinden is donker met enkele lampen. Er is geen natuurlijkdaglicht.</p> <p>Voor de kippen is weinig ruimte om vrij rond te lopen. De kippen zijn erg lelijk en zien er onverzorgd uit.</p>	beesten. Dit probeert de historicus over te brengen.
0:21:14 Sequentie 11	Bij Marijn thuis.	Samen met haar dochter bladert Marijn door een kinderboek over boerderijdieren.	Marijn probeert haar dochter iets over boerderijdieren bij te brengen.
0:21:52 Sequentie 12	Bij de psycholoog.	Speelt zich af bij de psycholoog. Marijn vertelt over haar ervaring bij de slachterij: het is echt vakwerk. Ze heeft angst voor haar volgende ervaring in de slachterij waar ze een dier geslacht moet zien worden. Daar ziet ze erg tegenop.	Ze heeft angst dat ze op een gegeven moment van haarzelf toch moet stoppen met vleeseten. Nu is het nog niet zover, dus nu eet ze nog zoveel mogelijk vlees. Dit indiceert dat ze weet dat vlees slecht is en dat ze moet stoppen en dat de volgende ervaring bij de slager haar bijna zal

			dwingen om te stoppen met vlees.
0:23:37 Sequentie 13	Marijn gaat met haar man en kind naar de supermarkt om boodschappen te doen.	Ze loopt langs de vleesafdeling en ineens beseft ze “hoe kan ik nu vergeten, dat al het vlees van dieren is”. We zien beelden en als voice-over de gedachten van Marijn. In har gedachten loopt ze in het donker langs de plofkoppen die ze eerder bezocht had. Ze beseft dat het een onvoorstelbare slachtpartij is. Er volgen onaangename beelden van hoe dieren in een slachthuis worden behandeld.	De boodschap die sterk naar voren komt is dat vleesproductie een onvoorstelbare slachtpartij is waar de mens graag haar ogen voor sluit.
0:25:01 Sequentie 14	Speelt zich af bij de biologische slager.	Marijn en de slager praten over hoe het eraan toe gaat in grote slachthuizen. Het vlees moet goedkoop zijn. Volgens de slager wilt men tegenwoordig zo veel mogelijk vlees voor zo min mogelijk geld. Volgens hem is dat alleen mogelijk bij varkens die van ver komen, die volgestopt zijn met hormonen. De slager geeft aan dat hij daar niet aan	Door met een slager te praten die ook in normale slachthuizen heeft gewerkt te laten vertellen over wat hij heeft meegemaakt, wordt het nog duidelijker dat de vleesindustrie de dieren slecht behandelt en dat wij als samenleving graag onze ogen daarvoor sluiten.

		<p>mee wilt doen. Daarom heeft hij een biologische slagerij geopend.</p>	
<p>0:27:01 Sequentie 15</p>	<p>Interview met woordvoerder van vleessector genaamd Dé van de Riet.</p>	<p>Hij beschrijft hoe mensen omgaan met vlees. Veel mensen willen niet weten dat vlees van dieren komt. In de supermarkt kijkt men vooral naar dingen zoals de prijs en of het gezin het lekker vindt en wat je met het vlees kan bereiden.</p>	<p>Hier wordt wederom duidelijk dat de overgrote meerderheid van de mensen graag niet te veel over de herkomst van vlees willen afweten en ze willen niet teveel ermee geconfronteerd worden. Ze zitten in een ontkennende fase.</p>
<p>0:29:16 Sequentie 16</p>	<p>Speelt zich af in de slachterij.</p>	<p>Marijn kijkt naar twee koeien die zo meteen geslacht gaan worden. Marijn heeft er duidelijk moeite mee. Ze ziet erg tegen het slachten op. De koe wordt vastgezet. Marijn is al aan het huilen. De camera filmt niet hoe de koe wordt geschoten, maar filmt de reactie van Marijn. De koe is niet dood maar bewusteloos. De koe heeft stuiptrekkingen. Het wordt vervolgens op de kop gehangen en de keel wordt opengesneden. Marijn geeft aan dat ze dat zelf niet kan doen</p>	<p>Het slachten van een koe blijkt toch iets heel heftigs te zijn.</p>

		<p>binnenkort. De slager vraagt: “en hoe was het biefstukje van de vorige keer”. Marijn antwoord: “ja lekker natuurlijk”. Slager legt haar uit dat ze het daarvoor doet. Vervolgens mag Marijn de bebloede grond schoonspoelen.</p>	
0:33:32 Sequentie 17	<p>Marijn is met haar kind bij de kinderboerderij. Ze voeren de geitjes.</p>	<p>Marijn en haar kind bevinden zich in de buitenlucht. De omgeving is erg vredig en op de achtergrond horen we het rustige geluid een gitaar.</p>	<p>Hier wordt een groot contrast geschetst met de vorige sequentie. Het zien en voeren van levende dieren is leuk en het doodmaken van een dier willen we eigenlijk niet zien.</p>
0:34:23 Sequentie 18	<p>Speelt zich af bij de psycholoog.</p>	<p>Marijn verteld over haar heftige ervaring bij de slagerij. Ze heeft na deze ervaring geen vlees meer gegeten. Haar vleesverlangen is nu helemaal weg. Maar ze zegt wel: “ik moet nog wel afspreken met Joris, die hele fijne kok”.</p>	<p>Marijn geeft aan dat ze geen zin meer heeft in vlees, maar daar kan nog wel verandering in gebracht worden.</p>
		<p>Joris is volgens Marijn de belichaming van dat vlees is mannelijk, sexy en oer is. Hij gebruikt dieren die anders met uitsterven</p>	<p>Hier komt sterk naar voren dat vlees echt iets mannelijks is. Daarnaast voorkomt deze kok het uitsterven van</p>

		bedreigd worden door ze op de kaart te zetten, om te voorkomen dat ze uitsterven. Dat vindt Marijn een aantrekkelijk idee.	bepaalde koeienrassen door ze op de kaart te zetten. Dus vleeseten wordt hier weer als iets positiefs neergezet.
0:36:12 Sequentie 19	Speelt zich af op een koeienboerderij van speciale koeien. Samen met kok Joris gaan ze de koeien bekijken.	<p>Ze kijken vervolgens naar zeldzame koeien. Op de achtergrond klinkt een dromerig muziekje. Ze bevinden zich in de buitenlucht en de zon schijnt. De koeien bewegen vrij in de omgeving.</p> <p>Marijn vraagt wat het verschil is tussen deze koeien en een gewone vleeskoe? Een gewone vleeskoe wordt gehouden voor het vlees en de boer wordt uitsluitend betaald in kilo's. Dus dan ga je genetisch zorgen doorfokken met dieren die snel groeien, vandaar dat je rassen krijgt die alleen via een keizerssnede geboren kunnen worden, omdat de kalven bij de geboorte al zo groot zijn da ze niet meer natuurlijk</p>	De andere kant van vleesproductie wordt laten zien. Dit is een heel mooie kant. Deze rassen worden in leven gehouden door ze op de kaart te zetten en dit ras smaakt heel lekker.

		geboren kunnen worden. Dit zijn rassen waar veel vlees is en weinig smaak, omdat er veel vocht in het vlees zit. Iedereen zou volgens de chef het product wat hij koopt moeten kiezen op smaak.	
0:38:03 Sequentie 20	Speelt zich af op de boerderij. Marijn is samen met de kok Joris. Ze gaan samen voelen aan een koe.	Joris legt uit hoe je voelt of de koe vet heeft. Op de achtergrond horen we romantische muziek. Het samen voelen gaat er romantisch aan toe. De kok vraagt: of Marijn er trek van krijgt. Marijn zegt “nou als je het zo over al die stukken vlees hebt klinkt het wel heel lekker ja”.	Het samen voelen aan de koe wordt bijna erotisch. Marijn voelt zich duidelijk aangetrokken tot de kok en bij het voelen raken hun handen elkaar aan. Hier komt weer naar voren dat vleeseten iets mannelijks is.
0:39:36 Sequentie 21	Speelt zich af bij de psycholoog.	Ze nemen samen het voedingslogboek van Marijn door. Het blijkt dat Marijn al haar vlees buiten de deur eet, omdat ze wil dat haar kind geen vlees eet. De reden dat ze haar kind geen vlees wilt geven, is omdat zij nog een onbeschreven blad is dat nog onschuldig is. “Als ik haar vlees zou voeren, terwijl ik midden	Dit is een groot contrast met haar houding die ze eerst had. Marijn eet weer volop vlees. Marijn eet zelf vlees, maar ze kiest er bewust voor om haar kind geen vlees te geven, omdat ze weet dat het slecht is. Haar kind is een onbeschreven blad en dat wilt ze niet verpesten.

		in dit proces zit zou ik het verpesten". Ze wilt het zo graag goed doen voor haar kind. Marijn wordt emotioneel. Ze voelt zich verantwoordelijk voor haar dochter Sally.	
0:42:56 Sequentie 22	Marijn is thuis. De kijker wordt meegenomen in haar gedachten.	Marijn loopt in een soort droom langs eettentjes. Vervolgens zit ze aan een tafel met een hele gebraden kip voor zich. Ze eet het op tot op het bot. Het kwijl stroomt uit haar mond. Ze likt het vlees tot op het bot af. Ondertussen zien we nog andere beelden dat ze een hap uit een hamburger en een kroket neemt. Ze is op een bijna erotische manier aan het genieten van het vlees. Op de achtergrond is een soort dromerige muziek te horen.	Haar houding is dus verandert. Na het bezoek bij de slager wilde ze geen vlees meer eten en nu droomt ze alleen nog maar van vleeseten.
0:44:14 Sequentie 23	Speelt zich af in de slachterij.	De huid van de koe wordt door een van de slagers afgesneden. Marijn snijdt een koe door en de ingewanden vallen eruit.	Groot contrast met de scene hiervoor. Hier wordt vlees weer gelinkt aan dieren en wordt direct een onsmakelijk beeld laten zien.

0:46:08 Sequentie 24	Marijn zit in het vliegtuig naar Londen.	In Londen gaat ze naar een Culture Beef Event. Het evenement gaat over vlees dat wordt gemaakt in een laboratorium.	Er wordt een geheel nieuwe manier van vleesproductie geïntroduceerd.
0:47:10 Sequentie 25	Marijn gaat op bezoek bij professor dr. Mark Post in Nederland.	Mark Post is een kweekvleesonderzoeker. Kweekvlees is belangrijk omdat de wereld gezondheidsorganisatie voorspelt dat onze wereldwijde vleesconsumptie in 2050 verdubbeld is. Op dit ogenblik gebruiken we wereldwijd al bijna al onze landbouwgrond voor veeteelt. We kunnen met de huidige veeteelt niet voldoen aan de enorme vraag. Men is moeilijk te bewegen naar het overgaan op het vegetariër worden en daarom zijn alternatieven, zoals kweekvlees nodig.	Het besef komt, dat de aarde niet in staat is om te voldoen aan de groeiende vraag naar vlees en dat er dus naar alternatieven moet worden gekeken. (Dat we allemaal minder vlees gaan eten is geen optie. De samenleving is moeilijk te bewegen naar het vegetarisme.)
0:49:30 Sequentie 26	Marijn gaat op bezoek bij een aantal vegetarische mensen.	Een van de vegetariërs zegt “de keuzes die je maakt in je leven maken	Er worden door vegetariërs zelf nieuwe perspectieven geboden die

		uit wat voor mens je bent”. De mensen die Marijn bezoekt leggen uit wat voor voldoening ze uit het vegetarisme halen.	overtuigend kunnen zijn om te stoppen met vlees.
0:53:17 Sequentie 27	Een droom van Marijn.	De kok gooit een stuk vlees op tafel en zout het in. Marijn kijkt er bewonderend naar. Er wordt een soort overgang gevormd naar een droom van Marijn. Vervolgens ligt Marijn zelf opeens op de tafel en droomt ze dat haar blote lichaam wordt ingezouten door de handen van de chef. Marijn geniet ervan.	Weer ontstaat een groot contrast met de vorige scene. Hier komt weer sterk naar voren dat Marijn voelt alsof ze zelf een lekker stuk vlees is dat wordt aangeraakt door de handen van een knappe man. Dus vleeseten wordt weer als iets sexy en mannelijks neergezet.
0:54:24 Sequentie 28	In het restaurant van chef Joris.	Chef-kok Joris bereid een stuk vlees voor Marijn en hemzelf. Vervolgens eten ze het op. De kok stelt de vraag: “begrijp je nou waarom mensen dit willen overslaan?”. Marijn zegt “nee ik begrijp ook even niet hoe ik überhaupt op dat idee was gekomen”. Joris vraagt “waarom zou je er 100 procent mee stoppen, wat bereik je ermee?” Marijn begint er zelf ook aan te twijfelen.	Marijn heeft in haar houding weer een omslagpunt gemaakt. De kok probeert zijn visie over te dragen. Marijn begrijpt eigenlijk zelf niet meer waarom ze op het idee was gekomen om geen vlees te eten.

		<p>“Ik ben niet zo’n gematigd type” zegt Marijn. Bij Marijn is het vaak alles of niets. Joris zegt” als je het een keer in de week eet is het toch ook prima. Als je een bewuste keuze maakt, de dieren hebben goed leven gehad en ze zijn respectvol geslacht, dan hoef je je niet schuldig te voelen, vind ik”.</p>	
<p>0:56:23 Sequentie 29</p>	<p>Speelt zich af bij de psycholoog.</p>	<p>Marijn legt uit dat ze inmiddels bijna volwaardig medewerker is in het slachthuis. Verder legt ze uit dat ze veel gesprekken heeft gehad, met mensen die voor en tegen vleeseten waren. Marijn voelt zich nog steeds een blad in de wind. Ze vindt dat ze snel beïnvloedbaar is en zelf geen ruggengraad heeft. Haar doelstelling was: ik wil van vlees afkomen maar ik weet niet hoe. Ze wilde begrijpen waarom het verlangen naar vlees zo sterk is. Ze denkt dat ze haar doelstelling moet</p>	<p>Marijn probeert te reflecteren op haarzelf en kom tot de conclusie dat ze haar doelstelling moet aanpassen.</p>

		<p>bijstellen: ze wilt haar relatie tegenover vlees veranderen. Ze zag vlees vroeger als een iets lekkers, maar ook als een groot kwaad. Ze zou niet per se willen stoppen met vlees, maar ze wil liever van die alles of niets drift proberen af te komen. Dit is wel hoe ze er nu over denkt. Het slachten van de koe moet nog komen, dus wellicht dat haar doel daarna weer verandert.</p>	
0:58:13 Sequentie 30	In het slachthuis.	<p>Marijn gaat zich voorbereiden op het slachten Ze gaat eerst op een dood dier oefenen. Marijn is angstig. Ze leert hoe ze het pistool moet gebruiken.</p>	
1:00:57 Sequentie 31	In het slachthuis. Tijdens de eetpauze.	<p>Het personeel van de slachterij en Marijn hebben een eetpauze. Ze legt uit dat dit haar een na laatste keer is. De slaggers spreken haar moed in voor het slachten.</p>	<p>Stilte voor de storm. Er wordt een soort spanningsboog voor het slachten opgebouwd.</p>
1:01:47 Sequentie 32	Bij de psycholoog.	<p>Marijn legt uit dat ze lusteloos en moe is en dat ze begint te twijfelen aan het hele plan van haarzelf.</p>	<p>Marijn is duidelijk bang voor het slachten. En twijfelt of ze echt de koe gaat slachten.</p>

		Ze had het allemaal wel bedacht om zelf een koe te slachten, maar nu denkt ze “wil ik dat eigenlijk wel”. Ze vraagt zich af wat dit voor debiel idee is.	
1:02:33 Sequentie 33	Speelt zich af bij Marijn thuis met haar man (voordat ze gaan slapen).	Marijn ligt in het donker bij haar man in zij armen en begint een gesprek. Haar man wilt niet dat ze de volgende dag een koe gaat slachten. Haar man zegt “ik zou het niet doen, wat heb je te bewijzen”. Marijn begint aan haar plan te twijfelen.	
1:04:20 Sequentie 34	Marijn is onderweg naar het slachthuis.	In haar gedachten hoort ze de stemmen van de verschillende mensen die ze heeft gesproken. Marijn is zenuwachtig voor wat er gaat komen. Op de achtergrond klinkt spannende muziek.	De spanning neemt toe.
1:05:32 Sequentie 35	In het slachthuis.	De sequentie start met beelden van dode varkens in het slachthuis. Ondertussen hoort ze nog steeds stemmen in haar hoofd van de mensen die ze heeft gesproken. Marijn heeft haar overal aan en de koe die ze moet	Dit is het moment waar ze zolang naar toe heeft gewerkt. Achteraf is ze trots dat ze het wel heeft gedaan.

		<p>slachten komt het slachthuis binnen. Haar eerste poging om het dier te doden mislukt. Marijn wacht te lang over en daarom neemt de slager het over. De tweede keer lukt het haar wel om de koe te slachten.</p>	
<p>1:09:54 Sequentie 36</p>	<p>Twee maanden later zit Marijn weer bij de psycholoog.</p>	<p>Marijn geeft aan dat ze de slagers mist. Wat haar conclusie is: als je vlees eet, is dat niet niks. Er is een dier doodgegaan en dat is een groot dier dat heeft geleefd en wat is gestorven. Als je vlees eet moet je volgens haar daaraan denken. Niet als een soort afschrikmethode, maar wel dat je je realiseert dat het iets heel bijzonders is. Marijn wilt ook dat Sally meekrijgt in haar opvoeding dat vlees iets bijzonders is, dat je het waardeert, dat je weet dat het iets is wat niet aan de boom groeit en dat het niet iets is wat je in de supermarkt eindeloos in je mandje kan flikkeren. Dus</p>	<p>Moment van reflectie. Ze heeft een keuze gemaakt voor haar zelf of ze nu vlees wilt eten of niet. Ook heeft ze besloten haar kind haar eerste stuk vlees te geven. De cirkel is voor haar rond. Impliciet is dit ook de boodschap die ze aan de kijkers wil overdragen.</p>

		wat ze het liefste wil is goed vlees eten en niet vaak. Ze heeft ook besloten dat ze haar dochter daarmee ook haar eerste stukje vlees gaat geven.	
1:11:51-1:13:59 Sequentie 37	Speelt zich af bij Marijn thuis.	Sally krijgt haar eerste stuk vlees en ze vindt het lekker. Er klinkt vrolijke muziek, wanneer het vlees wordt bereid. Ze eet alleen haar gehaktbal en gaat daarna weer van tafel.	Marijn heeft het hele proces afgerond en als afsluiting geeft ze haar dochter vlees.

Bijlage 7.2: Transcript van de tekst van de film

(Schuingedrukte woorden zijn de voice-over/gedachten van Marijn)

Sequentie 2: 0:01:35-0:02:45

M: ik droomde dat ik een varken was. Dat ik een heel tevreden varken was. Ik was dik en mocht steeds dikker worden. Tot ik helemaal goed genoeg was om op te worden gegeten. Ik was blij at ik lekker was. Om daarvoor te leven was genoeg. Er is voor mij niks lekkerder dan vlees. De geur van gebakken spek. Een braadworst. Een biefstuk die nog een beetje rood is. Grilworst. Een hamburger, of een hotdog. Hete bitterballen.

M: Ik kom uit zo'n macrobiotisch vegetarisch gezin. Vleeseten is iets voor mensen die niet nadenken, zei mijn moeder altijd. Maar vanaf mijn vijfde wilde ik zelf vlees gaan eten. Daarna was ik knipperlicht vegetariër. Ik ben pas echt weer begonnen met vleeseten toen ik zwanger werd en daarna heb ik nooit meer kunnen stoppen.

Televisie: iedere dag worden er in Nederlandse slachthuizen tienduizenden varkens, koeien en kalveren verwerkt tot vleesproducten voor de consumptie industrie. Maar het vertrouwen in de vleesindustrie krijgt dit jaar een forse knauw door de paardenvleesaffaire.

M: Ik werk voor een consumentenprogramma. Daarvoor kom ik al jarenlang ik slachthuizen en vleesfabrieken. Met alles wat ik weet en gezien heb, zou je geen hap meer door je keel moeten krijgen. Maar ik ben een vleesjunk. Ik eet vlees tegen beter weten in. Door Sally is alles verandert. Het gaat niet meer alleen om mij, maar voor haar moet ik ook een beslissing nemen.

S: Sally mag nie geen vlees. Niet geen vlees nie niks. Mag niet geen vlees.

M: Tot nu toe heeft ze nog nooit vlees gehad. Maar ik weet niet of ik haar daarmee tekortdoe. Victor vin het niet kunnen. Wij wel vlees en zij niet. En ik weet dat hij gelijk heeft, want we kunnen ons zelf wel voor de gek houden, maar voor Sally moeten we helder zijn. Vlees of geen vlees. Dat is de vraag.

M: Waarom is stoppen met vleeseten zo moeilijk? Is het mijn gebrek aan discipline of is er meer aan de hand. Zit er iets in mijn hoofd of in mijn genen? Waarom verlang ik zo naar vlees.

Sequentie 4: 0:03:12-0:04:44

Televisie: iedere dag worden er in Nederlandse slachthuizen tienduizenden varkens, koeien en kalveren verwerkt tot vleesproducten voor de consumptie-industrie. Maar het vertrouwen in de vleesindustrie krijgt dit jaar een forse knauw door de paardenvlees-affaire.

M: Ik werk voor een consumentenprogramma. Daarvoor kom ik al jarenlang in slachthuizen en vleesfabrieken. Met alles wat ik weet en gezien heb, zo je geen hap meer door je keel moeten krijgen. Maar ik ben een vleesjunk. Ik eet vlees tegen beter in. [moment stilte].

Door Sally is alles verandert. Het gaat niet meer alleen om mij... maar voor haar moet ik ook een beslissing nemen.

Sally (S): Sally mag niet geen vlees. Niet geen vlees niet. Niks. Mag nie geen vlees.

M: Tot nu toe heeft ze nog nooit vlees gehad, maar ik weet niet of ik haar ermee tekort doe. Victor vind het niet kunnen, wij wel vlees en zij niet. En ik weet dat hij gelijk heeft. Want we kunnen onszelf wel voor de gek houden, maar voor Sally moeten we helder zijn. Vlees of geen vlees. Dat is de vraag.

Sequentie 5: 0:04:44

Onderzoeker 1: [onverstaanbaar]. Oké, dan ga ik zo vragen of je je ogen dicht kan doen.

Onderzoeker 2: Oke Marijn, eeeuh ...dan ga ik ga ik nu beginnen met het allereerste taakje. Je hoeft helemaal niks te doen, alleen maar heel goed naar het het midden van het scherm te blijven kijken.

[Beelden van wat Marijn te zien krijgt met Franse muziek op de achtergrond]

Onderzoeker 1: Oh sorry.

M: oh

Onderzoeker 1: jij hoort ze wel, ik hoor ze niet.

M: nee dat ik lastig ja. Zal ik deze eerst [onverstaanbaar] dat jij hem makkelijk op me kan leggen.

Onderzoeker 1: ja, leg ik hem gewoon hierzo.

M: Oke, jullie hebben mijn hersens geanalyseerd. Of jij Stefan?

Onderzoeker 1: Ehm, ja ja. We hebben de data-analyses af. We gaan even inzoomen op de amichtela. En dan gaan we jou laten zien eerst of seks iets doet of niet.

M: hmmm

Onderzoeker 1: En dat ik een soort validatie en dan gaan we daarna kijken wat vlees doet.

M: En wat is de amichtela

Onderzoeker 1: Eeh, de amichtela

Onderzoeker 3: appelkernen

Onderzoeker 1: Ja [pauze] nou dat is de amichtela [wijst aan]. En je hebt best een grote amichtela.

[Onderzoeker 1 en 3 lachen]

M: is dat goed of slecht nieuws?

Onderzoeker 1: Ja dat is neutraal, maar het is specifiek nieuws [lacht]

M: oke

Onderzoeker 1: Je hippocampus is nog groter. Je hebt kleine ventrikels, wat ik zei. Ik vind dat je een erg mooi brein hebt.

M: oh dankje

Onderzoeker 1: eehm. Nah je hebt plaatjes te zien gekregen van seks. En van vlees eeh.. gebrabbel.. nja vlees ogenschijnlijk

Onderzoeker 3: van verschillende vleeselijke gerechten

M: uhuu [knikt]

Onderzoeker 1: je vertelde achteraf toen je de scanner uitkwam, dat je zowel zin had in vlees als in seks dus je zou kunnen denken dat het ook goede plaatjes waren.

M: ja [lacht]

Onderzoeker 1: dat suggereert dan dat het valide is. Uuh en dan gaan we eerst even kijken wat seks doet. En dan zie je dat inderdaad hier dat wat amichtela activatie is.

M: dus ik ben geïnteresseerd in seks, wat op zich normaal is voor een mens. Ja.

Onderzoeker 1: ja eehm. Dan gaan we kijken wat vlees hier doet en dan zien we dat. Dit is je vleesverlangen.

Marijn: he

Onderzoeker 1: hier zie je dat er meer focsels oplichten in de amichtela.

M: wow!

[Onderzoeker 1 en 3 lachen]

M: oh wat erg!

Onderzoeker 3: tis echt.

M: He! [verbaasd] Dus eigenlijk hou ik meer van vlees dan seks.

[Ze lachen alle drie]

Onderzoeker 1: dus dat is ..wel ja, opmerkelijk.

Onderzoeker 3: ja

M: Ja, maar ik vind, ik sta er toch van de kijken, want wist natuurlijk.. ik weet natuurlijk dat mijn vleesverlangen sterk is.

Onderzoeker 3: Afhankelijk vond ik dat wat moeilijk te geloven.

M: hmmm

Onderzoeker 3: maargoed, je hebt nu laten zien [lacht] Met je hersenactiviteit

M: ja

Onderzoeker 3: Dat eeh wel degelijk wel enig reden is om dat zo te zeggen.

M: ja

Onderzoeker 3: en eigenlijk is wat we nu zien is dat die gebieden die voor zo'n sterke impuls zorgen. Dit is voor mij heel erg belangrijk. Dat die bij jou inderdaad sterk oplichten, zoals we dat dus ook zien bij alcoholisten die een alcoholprobleem hebben of bij gokkers die veel gokken.

M: ja [stilte] ja

Onderzoeker 3: jaah.. [serieus]

[lachen alle drie]

Sequentie 6: 0:08:08-0:11:08

M: Ik wil mezelf begrijpen en met die kennis, het verlangen naar vlees stoppen.

M: eeeehm. [Stilte]. Ja ik ben eeh hier dus omdat ik een probleem heb en dat is dat ik eigenlijk niet van vlees af kan blijven.

Psycholoog (P): hmmm [lange stilte]. Je kan niet van vlees afblijven.

M: Nee.

P: En wat is voor jou daar nou zo problematisch aan?

M: Ja eeeh, nja voor mij is het is het eigenlijk helemaal niet zo erg. Maar ik weet dat mijn vleesconsumptie heel veel gevolgen heeft voor de aarde en de dieren en noor nja dat soort dingen.

P: [stemt in] hmmm ja hmmm ja

M: en daardoor vind ik eigenlijk dat het niet kan niet kan wat ik doe.

P: ja

M: eeehm. Rationeel was ik er allang mee gestopt zeg maar.

P: ja oke

M: maar het lukt dus toch niet om er mee te stoppen.

P: oke eeeehm. Maar wat.. je zegt ja ik heb ook allerlei redenen om het niet te doen en wat maakt dat je dan toch niet af en toe zegt van nou ik eet het niet.

M: Na ja dat was dus een van mijn grootste frustraties als vegetariër

P: ja

M: dat ik gewoon helemaal chagrijnig werd als ik uit eten ging.

P: oke

M: omdat je dan weer met die geitenkaas filodeeg flap zit.

P: ja

M: ja die je gewoon echt op den duur de strot uitkomt

P: Ja het is ook waar [gebrabbel]

M: ja dat vind ik gewoon echt ook smerig en [stilte] ja, mannen ofso horen ook wel vlees te eten.

P: hmmm

M: ja ik heb een vriend en ja die is best wel sexy. Zeg maar [lacht]. [brabbel]

P: [lacht]

M: ja gespierd en toen we dan op onze eerste dat waren, gingen we.. nam hij me mee naar een biefstukken tent

P: ja

M: en ehm toen bestelde die zo'n steak. En dat zit hij dan lekker te eten en dat klopt dan voor mij zeg maar.

P: ja.

M: ja het heeft iets sexy's, iets r... ja. Maar goed ja.

P: [knikt] en wat heb je er al gedaan. Wat heb je onderzocht, of wat.. ehm. Want je vindt het blijkbaar zo'n probleem dat je in therapie bent.

M: ja, ja. Ik dacht dus van misschien van helpt het om een keuze te maken om gewoon soort van ultieme confrontatie aan te gaan

P: uhuu

M: met een dier. Dus..

P: Ja wat bedoel je daar mee?

M: nou, om een dier te slachten. Ik heb nog nooit een dier geslacht

P: hmm

M: En ik dacht misschien verandert dat wel iets in de hele perceptie van vleeseten.

P: hmm zo, heftig.

M: ja

P: ja

M: als ik het zelf. Het die in de ogen kan kijken, kan slachten en opeten. Denk ik van nou, dan heb ik tenminste niet gedaan alsof dat stukje vlees in de supermarkt ...

P: oke

M: ..aan een plant groeide

P: Dus je zegt dan heb ik in ieder geval mijn ogen niet gesloten

M: precies ja

P: oke

Sequentie 7: 0:11:08-0:16:12

M: Een stage is niet zomaar geregeld. Geen enkel groot slachthuis laat mij binnen.

M: [Klopt op deur] Hallo?

M: ik een kleine biologische slachterij, mag ik wel zes weken meelopen.

M: [Klopt op deur] Hallo?

M: In Nederland worden per jaar zo 'n alf miljard dieren geslacht. 500 miljoen. Ik kan me er niet bij voorstellen. Waar zijn al die dieren?

M: [Klopt op deur] Hallo? Renee? [stilte] Hee!

Renee (R): Goeiemorgen

M: Renee [blij]

R: Goeiedag, hoe is het

M: Naar jou was ik op zoek

R: Ja nou hier ben ik, hallo, goeie dag

M: Fijn dat je er bent, hai

R: Ja hoi

M: Hoe gaat het?

R: Ja gaat goed, ik heb eeh beetje bloedprikken in het ziekenhuis en eehm ik loop een beetje in cholesterol aan en eehm suikerziekte en narigheid.

M: dat meen je niet

R: jaa. Het is zwaar he. Ik ben al twee weken aan het lijnen nu.

M: oh echt

R: ja 1700 gram kwijt in twee weken. Dat is helemaal niks.

M: serieus

R: ja mijn vrouw is ook aan het lijnen, die valt drie kilo in een week af, maar ik eehm 1700 gram in twee weken

M: ongelofelijk

R: ja

M: en eeeehm gaan we aan de slag vandaag

R: We gaan aan de slag ja

M: eerste dag he.

R: eerste dag. Ben je zenuwachtig?

M: Ja
R: Beetje wel
M: Beetje je heel ja
[Renee lacht]
M: ik heb er helemaal koortslip van
R: ah joh dat geeft niks, dat heb ik ook wel is.
M: ja
R: dat geeft helemaal niks. Nee. Maar eehm we gaan vandaag aan je slag. Je gaat het vandaag allemaal meemaken.
M: Maar eehm hoe eehm wat gaan we doen. Hoe gaan we die stage invullen.
R: Wat wil je zelf. Wat wil je. Wil je alles leren, wil je schieten tot de strot doorsnijden. Wil je dat allemaal leren. Wat verwacht jezelf.
M: eehm nou [stilte] wat ik een beetje hoop soort van om hier te bereiken is door zelf te slachten om een beetje in het reine te komen met m' n eigen vleeseetgedrag zeg maar. He, want ik heb zoiets van als ik vlees wil eten, dan moet ik het ook maar gewoon onder ogen komen en dan moet ik ook zelf dat dier kunnen doodmaken.
R: ja.
M: denk je dat ik ook in staat ben om een dier te slachten?
R: nou dat denk ik niet. Ik denk dat het heel moeilijk wordt voor je.
M: [kijkt verbaasd]
R: Ja het is de schrik die je krijgt die als een koe neergaat, om dan geschoten te worden. Dat die neergaat en omhoog getakeld wordt en dat er behoorlijk wat bloed vrijkomt omdat zijn strot doorgesneden wordt. Ja daar moet je je wel overheen kunnen zetten.
M: ja
R: Als je daar niet van houdt of je valt flauw. Ja ik ben er wel bij, ik kan je wel opvangen, maar eehmm dan .. het wordt een hele pittige serie voor je dat weet ik wel.

R: dan gaan we uitsnijden Marijn, dan gaan we beginnen.
M: Nou, leuk
R: dit is een edel beest.
M: een koeienschouder?
R: een koeienschouder.
R: Het vlees moet eraf en je moet het bot zichtbaar maken.
M: Oke dus ik moet al het vlees eraf snijden.
R: ja hoor
R: Zie je [laat het bot zien]
M: oh ja
R: je moet zorgen dat het bot helemaal vrijkomt.
M: Ja
R: hier moet je omheen, dit dingetje
M: Ohja
R: da je daar niet..
M: Zit jij dan normaal ook zoveel met je vingers dan erin?
R: Ja
M: [houdt het bot omhoog]
R: Taddaa
M: Taddaa [blij]
R: nou dat bedoel ik

M: Hebbes!
R: daar heb je je eerst bot
R: [doet het voor] en dan laat je het mes het werk doen. Je hoeft geen kracht te zetten.
M: oh ja.
R: alleen het werk doen
[Na tijdje]
M: hebbes
R: alsjeblieft. Keurig
M: mooi hoor.
R: Dat is je biefstuk
M: kijk is. Jeetje.
R: [onverstaanbaar] dit is je kogel, dit is het deksel en de andere kant is de deksel
M: Ja wil je er eentje, zeg maar echt een biefstukje uitsnijden
R: Ja zeker [snijd een biefstukje uit]
M: prachtig
R: alsjeblieft
M: dankjewel
R: dat is je kogelbiefstuk
M: Zullen we gaan
R: ja
M: Volgende week echt het slachthuis in he
R: Volgende week ga je het slachthuis is.
M: ja
R: Ga je het leren, ga je het zien.
M: dit was het leuke gedeelte
R: ja
M: [lacht]
R: Het hoort er allemaal bij
M: ja

Sequentie 8: 0:16:12-0:16:52

M: Denk je dat ik in staat ben om een dier te slachten? Ik hou meer van vlees dan van seks [fluisterend].

S: die vind ik vies [wordt herhaald]

Onderzoeker: ik vind dat je een erg mooi brein hebt

M: dankje.

M: Vleesjunk

S: Sally mag nie geen vlees [herhaald]

R: het wordt een hele pittige serie voor je. Dat weet ik wel.

M: Vleesjunk [gefluister]

Sequentie 9: 0:16:52-0:19:19

Historicus (H): zal ik je iets voorlezen?

M: ja

H: ik verwonder er me over, met welk soort moed, voor het eerst een mens een gedood lichaam met de mond naderde en met de lippen het vlees van een gestorven wezen aanroerde. Hem die het eerst met dit allen begonnen is, moest men om een verklaring vragen. Niet hem die er tenslotte mee is opgehouden. [Kijkt omhoog] Een fragment van Plutargus, waarin hij Pythagoras beschrijft die in de

westerse geschiedenis als eerste vegetariër te boek staat en waarmee in een keer duidelijk is he oud dat vegetarisme al is.

M: maar als je het dan hebt over vleeseten. Hoe is dat ontwikkeld, zo in de afgelopen honderd jaar?

H: Naja goed, een boerenbedrijf. Nog in de jaren vijftig was er meestal een gemengd bedrijf waarbij de akkerbouw gepleegd werd, waarbij de boer een paar varkens hield, kippen rond liep scharrelen, een paar koeien had. En die boeren worden steeds grootschaliger en steeds specialistischer. Vanaf eind jaren 50 begin jaren 60 dan wordt in een heel snel tempo de bio-industrie uit de grond gestampt. Dan zie je dat de politiek erop gebrand is een voedselsituatie in het leven te roepen waar vlees een onderdeel is, in de mate die ze in de weergaande geschiedenis niet kent. Dat trauma van de hongerwinter en dat nooit weer en de wederopbouw, ja er was niets mooiers voor een huisvader in de jaren 50 of 60 om zijn gezin van vlees te voorzien, want dat was een teken dat het weer goed ging en dat er welvaart was.

M: denk je ook dat we in de loop der jaren anders naar vlees zijn gaan kijken?

H: Absoluut, vlees is iets geworden van alledag. Wat je elke dag eet, maar niet alleen elke dag maar zelfs meerdere keren op een dag. Bij het ontbijt, tijdens de lunch, ehm bij het avondmaal. Terwijl vroeger was vlees iets bijzonders. Bij feestdagen, dan was er vlees. Tegenwoordig is het een commodity geworden die je gedachteloos in je winkelwagentje stort.

Sequentie 10: 0:19:19-0:21:14

M: daar liggen ze

H: ruim honderdduizend

M: honderdduizend zijn dit er?

[shots van de kippen]

M: Dit is toch ook wat in de volksmond de plofkip genoemd wordt toch.

H: dit zijn de plofkippen.

M: ja

H: Ja. Dus dat zijn kippen die gefokt zijn om extreem snel te groeien, waarbij de ruimte voor de dieren tot een minimum is geslonken en ook de tijd dat dieren leven tot een minimum is geslonken

M: hmm

H: want dit lijken best grote kippen al, maar ze zijn nog heel erg jong. Vijf en een halve week. Normaal gesproken zouden dat dan nog kleine pluizige kuikens zijn, maar hier zijn het kippen van ruim twee kilo. Alle dieren zijn precies hetzelfde, hebben dezelfde genen, zijn even oud, zijn op dezelfde dag uit het ei gekomen en zullen op dezelfde dag sterven. Op een volstrekt geüniformeerde manier. Elke afwijking, ja doet afbreuk aan de efficiëntie van het productieproces, dus moet uitgesloten worden.

M: ja

H: het zijn middelen geworden om zo snel mogelijk en zo goedkoop mogelijk kipfilet te kweken.

Sequentie 12: 0:21:52-0:23:37

P: hoe is het op dit moment, heb je de afgelopen twee weken nog dingen meegemaakt

M: eeh jaa.. nou ik heb natuurlijk, ik ben voor het eerst in het slachthuis geweest

P: hmmm

M: en toen zijn we dus gaan uitbenen.

P: hmm

M: Het is eigenlijk gewoon heel mooi werk, dus je moet zo precies mogelijk het vlees van de botten snijden en dan komen er enorme mooie witte botten tevoorschijn. Ik vond het echt erg leuk om te doen.

P: dus het is echt vakwerk.

M: het is echt vakwerk.

P: En hoe is het daarna met vleesconsumptie geweest?

M: oh.. ja gewoon eehm ik had vandaag nog een gehaktbal op en een kipkerriesalade. Gister een runderbraadworst.

P: oke dus betekent dat dat je nu meer vlees aan het eten bent?

M: [zucht] ja eigenlijk is het zo dat omdat ik .. ik heb een soort angst, namelijk dat ik op een gegeven moment toch moet stoppen met vleeseten.

P: dat dat moet.. van wie

M: van mij

P: ja oke

M: of dat dat mijn keuze wordt. En ik heb nu zoiets van ja nu is het nog niet zover, dus ik moet nu gewoon zo veel mogelijk vleeseten.

P: ja. Nou sowieso is het natuurlijk wel goed dat je monitort, dus dat je vlees neemt, dat je dat opschrijft in welke situatie dat is. En dat je noteert van hoe je vlak daarvoor gevoeld hebt.

M: oke ja. Waar ik dan wel vannacht over alg te piekeren

P: Ja

M: en waar ik dan wel heel erg tegenop zie is volgende week, want dat ga ik weer naar et slachthuis en dan gaan we voor het eerst de slachterij in

P: hmmm

M: Dus dan ga ik.. en dan.. zei..de slachter heeft dan tegen mij gezegd nu moet gaan kijken naar het echte doodmaken maken van het dier.

P: ja

M: want hij zei dat moet je vaak zien, want daar moet je aan wennen, dat ik heftig.

P: ja

M: Iedere keer dta ik daar nu kom moet ik daar naar gaan kijken

P: hmm

M: Daar zie ik heel erg tegenop.

P: ja.

Sequentie 13: 0:23:37-0:25:01

S: moet deze?

V: ja jij mag op het knopje drukken

M: oke wat gaan we eten?

M: eehh.. wat zullen we doe.. oh mandarijntjes meoten we ook nog kopen. Champignons.

V: druk jij op het knopje Sal?

S: Ja

[Marijn loopt lang het vleesschap]

M: Hoe kan ik dat vergeten. Dat alle vlees van dieren is. Het in onvoorstelbare slachtpartij. Waarom mag ik dat niet zien?

[enge beelden van dieren in slachthuis]

Waarom mag ik dat niet zien?

Sequentie 14: 0:25:01-0:27:01

M: maar heb jij ook in gewone slachthuizen gewerkt?

R: ja

M: of heb jij altijd in biologische slachthuizen...

R: Nee, nee ook gewone

M: oke

R: uitsnijerijen en slachthuizen, ja.

M: ik vraag het me gewoon af, omdat ik bijvoorbeeld ook wel naar grote slachthuizen heb gebeld of gevraagd

R: Ja

M: maar je mag gewoon nergens...

R: nee

M: überhaupt naar binnen laat staan filmen, zeg maar

R: Ja, ja. Kijk in grote eeh grote bedrijven ook, daar komen beesten binnen die kreupel zijn, die worden gewoon voor goed vlees verkocht, terwijl het eigenlijk een noodslachting is, bij wijze van spreken. Of ze worden geschopt of geslagen, dat wil je ook niet laten zien.

M: die dieren

R: ja, ik zie regelmatig kom ik vrachtwagens tegen, die hebben drie lagen varkens in de kar. Maar ik heb ook wel is een keer gezien, en dat zal je zelf ook wel gezien hebben, dat de bovenste varkens die uitgeladen worden die amper een tree raken en die worden er zo uitgedonderd.

M: Ja?

R: Jaaa, ja ja. Dat is gewoon eeh onte..ont eeuh

M: dieronterend

R: Ja die [onverstaabaar]

R: ja waarom doe je dat? Ja omdat het biefstukje.. dat eeh.. of tenminste het biefstukje, maar in ieder geval het varkensvlees mag niet duur wezen. Mensen willen allemaal goedkoop.

M: Ja

R: dus je vliegt hier de jumbo binnen of de Albert Heijn, noem maar of die grote winkels, en het is zo veel mogelijk pakken en aan de kassa zo weinig mogelijk moeten betalen. En dat ik wel een groot stuk vlees heb, maar zo min mogelijk voor moet betalen. Ik zie zulke varkenshazen en dan voor een tientje de kilo. Ja dat kan toch niet. Ja dat kan wel. Als de varkens van heinde en ver komen. Vol met hormonen.

M: Ja

R: ja, maar dan doe ik niet aan mee, daar wil ik niet aan meedoen.

Sequentie 15: 0:27:01-0:29:16

M: Eet je zelf ook vlees?

Woordvoerder van vleessector(W): ik ben een gewone, normale medium-user.

M: Medium-user. Wat is dat. Een medium-user?

W: Dat zijn mensen die drie tot vijf dagen vlees eten...

M: maar je hebt dus ook de heavy users.

W: ja

M: en light-users

W: Heavy users dan heb je het echt over zes zeven dagen per week echt vlees

M: ja dus elke avond een stuk op je bord.

W: hmmm

M: en dan tel je broodwaren niet mee, of eeh broodbeleg.

W: Dat zijn ook mensen die heel sterk het gevoel hebben, wat heel veel mensen hebben, dat een maaltijd niet af is als er niet een mooi stuk vlees bijligt. Dat is toch wel een cultureel iets. En bij deze groep ligt dat het zwaarste eeh voorin in de behoefte. Want ik wil eigenlijk gewoon iedere dag een stuk vlees hebben anders heb ik gewoon niet gegeten.

M: Hoeveel mensen zijn geïnteresseerd in de herkomst van hun vlees?

W: Ik zou zeggen zo'n driekwart van de mensen is daar niet..niet daadwerkelijk in geïnteresseerd, om meer over vlees te weten te komen dan de aankoopfactoren die er toe doen. Dat is de prijs, ziet het er

lekker uit, wat is de houdbaarheidsdatum, wat kan ik ermee maken, vind mijn gezin het ook lekker euuhh gewoon alledaagse afwegingen in de supermarkt. Dat begint altijd met de prijs.

M: ja.

W: Wat een stijger is in de aankoopfactor is de factor gezondheid.

M: Ohja? Meer dan dierenwelzijn?

W: Veel meer. Veruit de meeste mensen willen niet de associatie dat vlees van dieren gemaakt wordt.

M: ja

W: Dat weten ze ergens wel. Een soort van ontkennende fase zit daar. Maar wij hoeven daar niet iedere dag aan herinnert te worden.

M: nee

W: Dus je kan iedere dag zeggen we houden onze dieren zo verantwoord, maar wat ik dan gelijk doe is jou iedere dag vertellen: jij eet vlees, maar weet wel dat we het van dieren maken. Dat wil je helemaal niet iedere dag weten.

M: nee

W: Want uiteindelijk maken we de dieren dood, we slachten ze, we snijden ze, dan bieden we ze aan als product.

M: ja

W: Ja dat is een proces dat is wat het is. Leuker kunnen we het niet maken.

M: Maar wel makkelijker

W: Maar het gebeurt wel in opdracht van de consument. Alleen die kijkt vervolgens enigszins de andere kant op.

M: Ja

W: Van doe dat nou maar.. zorg dat het goed is, maar ik wil daar niet iedere dag aan herinnert worden dat het zo is.

M: nee, maar jullie hebben ook bijvoorbeeld die site vlees.nl.

W: Ja.

M: Of die heb jij dan en als je daar opzoekt he dan heb je wel filmpjes, maar bijvoorbeeld echt de slacht zie je eigenlijk nooit. Echt het moment van schieten.

W: Nee. Ja. Nee. Dat is ook lastig om dat in beeld te brengen. We hebben meer iets beschermend, van ja ..moet je maar niet laten zien. We doen dat netjes en we doen dat goed. Maar waarom zou je daar mensen te veel mee confronteren?

M: hmm

Sequentie 16: 0:29:16-0:33:32

Slager 2: Die twee gaan we zo slachten. Die blauwe en die witte. Zie je hoe mooi rustig die zijn. Die zijn van de week al aangevoerd. Zaterdag of zondag zijn die al aangevoerd. Er mag geen stress zijn tijdens het slachtproces. Er moet rustig geslacht worden. Dat is beter voor de kwaliteit van het vlees. Dat is heel belangrijk.

R: Kijk ze staan helemaal rustig. Als je groten bedrijven ziet, dan zijn ze helemaal wild he.

M: ja?

R: [knikt teleurgesteld] ja... Maar deze staan mooi rustig. Nou die gaan we mooi.. die gaan we zometeen slachten. Ja.

M: Ik heb er wel eehm beetje van wakker gelegen.

R: Ja dat denk ik ook. Je zal er wel tegenop zien denk ik.

M: Ja.

R: Dan gaan we mooi. Dan gaan we zometeen slachten.

R: [Kijkt Marijn aan en ziet dat ze zenuwachtig is] Jaa.. [trekt schouders op, op een manier van ja het is wat het is]. Het is gewoon een koe die daar wegkomt, die gaat daar eerst hier staan. Er gebeurt helemaal niks. En dan wordt het slacht geschoten en dat is een heftig, heftig moment. Ja iedereen vindt dat heftig.

[koe komt binnen]

M: oh daar is ie.

R: ja

M: Hij wil niet.

R: Hij komt wel.

Slager 2: kom maar. Kom maar. Kom maar. Nog een stapje. Kom maar. Stapje, nog een stapje.

R: kijk dan gaat hij met het hoofd daar doorheen en dan zakken ze hem. Dan gaat hi iets naar voren.

Zie je.

[Marijn zit met haar handen voor haar mond verstijfd. Ze kan even niks terugzeggen]

M: zo stom dat ik het zo eng vind [hoge stem, bang]

R: Nee is niet. Kijk nou schieten ze hem.

[Marijn durft eigenlijk niet te kijken dus ze doet haar hand voor haar ogen.]

R: wacht even tot het goede moment. Jij trilt helemaal meid.

M: jaa...

R: maar je moet wel kijken, kijk.

[schietgeluid]

R: nou daar ligt ie.

M: ja. [zucht]

R: Ja. En nou is ie gewoon verdoofd he.

M: Ja?

R: hij voelt niks meer. Hij voelt niks meer, alleen het hart pomp nog wel.

M: Ja..

R: Dat moet natuurlijk...

M: Hij ziet er helemaal niet dood uit.

R: Nee nee nee. Hij is gewoon bewusteloos, zo moet je het eigenlijk zien. Hij voelt niks.

M: Nee?

R: Nee, hij is gewoon verdoofd. Alleen het hart pomp wel door en hij moet nu dus leeg. Schuiven we die bak eronder. [Koe wordt opgetakeld en bak wordt eronder geschoven]. Zie je. Hij is gewoon bewusteloos. Nou er daar hangt die.

M: jaa [angstig]

R: En dan snij je hem. Kijk.

[Hals van de koe wordt doorgesneden door slager 2]

M: He bah.. [angstig]

R: Nee. Dat hoort erbij.

M: ja...

R: kijk dan loop hij leeg. Hij heeft helemaal niks door. Hij heeft niks in de gaten.

M: nee. Ik weet niet... ik ga dat niet kunnen hoor Renee.

R: na een week of drie vier, dan kijk je er weer anders tegenaan als nu.

M: ja.... Ja

R: En hoe was het biefstukje de vorige keer?

M: Ja lekker natuurlijk.

R: Nou dat bedoel ik. Dus..daar doe je het ook voor.

M: ja.

Sequentie 18: 0:34:23-0:36:12

M: Ik stond helemaal te trillen en ik vond het echt, ja.. ik heb gewoon nog nooit zoiets heftigs gezien eigenlijk.

P: hmm heb trouwens nadat je in de slachterij bent geweest nog vlees gegeten of..

M: nee, niks meer.

P: nee?

M: nee. We hadden lunch meteen met allemaal broodjes met ham enzo.

P: hmm

M: naah gadverdamme..

P: nee

M: ik zag allee nog maar zo'n stuiptrekkende koe voor me bij het vlees.

P: en nu? Hoe is nu je vleesgevoel, je vleesverlangen zeg maar ..?

M: Dat is nu echt helemaal weg.

P: Ja? [verbaasd] Echt helemaal weg?

M: Ja

P: Ja

M: Ik ben nu dan al twee dagen zonder vlees

P: hmm

M: Ja.. en eeeh ja. Ja misschien is het wel genoeg. Misschien stop ik gewoon nu wel. Maar ja ik moet nog afspreken met Joris. Met die hele fijne kok.

P: [stilte] ja... je moet nog afspreken. Met die hele fijne kok.

M: ja. Hij is als ik het heb over vlees is sexy, mannelijk, oer... dan is hij daar echt de belichaming van zeg maar. Hij gebruikt dieren. Ja dat heet dan slow food en dat zijn dan dieren die anders met uitsterven worden bedreigd. Rassen eigenlijk, en door die op de kaart te zetten, voorkomt hij dat zo'n oud ras uitsterft.

P: ja

M: en dat vind ik wel een heel aantrekkelijk idee.

Sequentie 19: 0:36:12-0:38:03

M: Dit zijn ook best wel mooie dieren

Kok Joris (J): ja dat is Gasconne. Dat is Gasconne dus dat is een van de laatste drie authentieke rassen uit Frankrijk.

M: Oke

M: Ze zijn wel echt heel mooi.

J: Het zijn echt hele mooie beesten... en lekker.

J: Dit is familie he?

Koeienhouder: Ja dit is familie ja, behalve de stier. Die is geen familie en dat is wel logisch en anders zou je inteelt krijgen.

[Marijn en Joris lachen]

M: Maar dit ras, dat stond op het punt van uitsterven?

J: eeh staat nog steeds op het punt van uitsterven. Er zijn volgens mij nog maar duizend van die beesten in heel Nederland. Dat is natuurlijk echt niet heel erg veel.

M: nee

J: Dus daar moeten we wat aan doen.

M: Wat is er anders aan deze koe dan aan een gewone vleeskoe?

Koeienhouder: Een gewone vleeskoe wordt gehouden voor het vlees en de boer wordt uitsluitend betaald in kilo's. Dus dan ga je genetisch zorgen dat dieren die dieren die snel groeien vererven, dat je die daarmee doorkoft. Vandaar dat je dan ook te maken krijgt met rassen krijgt die uitsluitend met een

keizersneden geboren kunnen worden, omdat de kalven bij de geboorte al zo groot zijn dat ze niet meer natuurlijk geboren kunnen worden.

Marijn: Jeetje..

Koeienhouder: Die heel snelgroeiende rassen waar natuurlijk heel veel vlees is en heel weinig smaak is en heel veel vlocht in het vlees. Dat is eigenlijk helemaal niet zo heel waardevol als we zelf allemaal denken dat het is.

M: ohja..

J: en ik vind dat eigenlijk iedereen z'n product zou moeten kiezen op smaak. Dat is natuurlijk de essentie van lekker eten. Als je het proeft, dan merk je het verschil ook. De kaas van dit beest is echt fantastisch, het vlees van dit beest is fantastisch. Dus dat is de paradox: eet hem op om hem in leven te houden.

M: jaja. Dat klinkt mij op zich als muziek in de oren.

Sequentie 20: 0:38:03-0:39:36

M: deze zijn rustig?

Koeienhouder: Ja

J: kijk deze is bijna 400 kilo, toch?

Koeienhouder: ja... 395.

J: 395. En eehmm.. goed hier kan je dus heel rustig kan je hem voelen. Kun je kijken hoe.. ja .. of die lekker vet heeft, of die mooie vetbedekking heeft. Dit kuiltje hier [wijst aan] kan je aan zien of er veel vet op de rug ligt of niet.

M: hmmm

J: dus dat wil zeggen, als hier en hier [wijst aan] als het ware veel vet ligt, bolt dit op en rijk je hier een kuiltje. Hier kun je ook goed voelen of het beestje een beetje vet is.

M: Wat is dat dan?

J: Wat dit is?

M: Ja?

J: Hetzelfde als het bij jou is.

M: Lies

J: ja

[samen voelen]

M: wat voel je nou hier

J: ik voelde eerst de ribben. Eerst de ribben en dan ga ik naar boven. Het is eerst de...

M: wijs is aan dan. Hier zit er een?

J: Nou hier zitten geen ribben. Toch?

M: Nee dit is zacht

J: Nou krijg je een rib.

M: ja

J: en daar zit nog een rib. Dat zijn de eerste twee ribben. En dan gaan we naar boven. Daar begint ongeveer de entrecote.

J: Vind je mooi?

M: ja

J: krijg je er trek van? Of dat nog niet?

M: Nee ik krijg meer zin om te knuffelen.

[Joris lacht]

M: Nou als je het zo over als die stukken vlees hebt, dan krijg.. dat.. dat klinkt wel heel lekker ja.

J: ja

M: ja

Sequentie 21: 0:39:36 – 0:42:56

M: broodje merguez worst. Twee dagen daarna at ik een caesar salade met kip en bacon.

P: [maakt aantekeningen] Hmmm

M: en dat was na het sporten. Toen heb ik later bij een tankstation een broodje filet americain met ei en ui en augurk..

P: Dezelfde dag nog?

M: nee dat was de volgende dag

P: Filet americain bij een tankstation..... dat durf je aan?

M: ja.

P: Ja? Is dat erg of.

M: ja als ik eerlijk ben, eet ik dat heel vaak. Bijna altijd bij een tankstation eet ik een broodje filet americain.

P: ja

M: ik eet eigenlijk toch wel altijd bijna al mijn vlees buiten de deur.

P: ah oke..

M: Dat valt wel op.

P: dat wel.. oke

M: Ja omdat het thuis toch lastig is met Sally, omdat die dan ook vlees wil.

P: oke. Dus voor jezelf ben je op dit moment makkelijk. In de zin van het mag eigenlijk niet maar a la. Maar voor Sally ben je nog steeds... he ..vind je dat het moet dat ze geen vlees eet.

M: ja

P: oke, oke. Maar wat is er op tegen om Sally ook wat te geven?

M: Nou, Sally is nu toch wel een onbeschreven blad zeg maar.

P: hmm

M: Die heeft echt, die is nog onschuldig. Dus als ik haar nu vlees zou voeren zeg maar, terwijl ik midden in dit proces zit..

P: ja..

M: dan zou ik het verpesten ofso.

[Marijn denkt aan dat ze haar kind borstvoeding geeft]

M: Je hebt dat perfecte kind. En ja, je weet dat dat kind ergens ook.. dat je gewoon dingen fout gaat doen. Ik wil gewoon voor haar zo graag. Gewoon het goed doen.[Marijn kan haar tranen even niet inhouden]

P: Sally is voor jou kwetsbare punt.. he.. want.. he.. je voelt je gewoon heel erg verantwoordelijk voor Sally, je houdt van haar. Het is je kind en dat maakt je heel kwetsbaar.

M: jah [knikt]

[beelden van verjaardag van Sally]

M: Maar heeft dat nou ook te maken met dat hele vleesdilemma, of niet? Ik probeer daar achter te komen.

P: Ja, je kunt zeggen dat vlees voor jou ook een symbolische waarde heeft.

M: hmmm

P: he en eehmm, want het is goed en het is slecht. We zijn geneigd als we houvast willen of duidelijkheid..he..om dan juist in extremen te gaan zitten, want dat geeft houvast. Dus bepaalde overtuigingen. En het echte leven is helemaal niet zwart-wit. Het is oneindig genuanceerd. Het is echt grijs.

M: ja.

P: En dan is het onze uitdaging om daar inderdaad een weg in te vinden, waarbij je ook leert om heel

erg bij jezelf te rade te gaan, naar je eigen morele maatschaven en houvast, maar wat vind ik hier nou eigenlijk van?

M: ja

Sequentie 22: 0:42:56-0:44:14

[Marijn loopt in een soort droom langs eettentjes. Verder is geen gesproken tekst.]

Sequentie 23: 0:44:14-0:46:08

[huid wordt van een koe getrokken in de slagerij]

Slager 2: druk het maar naar binnen.

M: en je moet hem met het handvat zo gaan snijden?

Slager 2: ja nee,nee, nee met het mes.

M: oh met het mes.

Slager: Ja met het mes. Zo ja. Druk hem maar naar beneden. Helemaal naar beneden.

M: eew lekker warm

Slager 2: druk hem maar helemaal naar door

M: iew!

Slager: kijk aar moet je uitkomen. Daar moet je heen

M: [Marijn zet kracht] Hrrrrrr.

Slager 2: ja douw maar door. Gewoon doordouwen in een keer. Douw maar door.

M: hrrr

Slager 2: ja toe maar. Ga maar door.

M: hrrrrrrrr

Slager 2: daar gaat ie al. Snij dit ook maar ff door als je wilt.

[Marijn snijdt het door]

Slager 2: Ja en dan trek je die naar buiten. Duw maar weg. Duw maar naar beneden. Zie weg is die.

M: oh ja.

Slager 2: Nou dan gaan we hier bovenin.

M: hier?

Slager 2: ja..snij maar door langs het hart heen.

M: oh... dat gaat in het hart.

Slager 2: oh dat is niet erg.

M: oh nu is hij nog heel.

Slager 2: ja hij is nog heel. Zo. Snij maar weg. Pak je met je vrij... ja hou maar mooi.

M: ooh maar dat is vlees joh

Slager 2: pak je met je vrije hand...

M: dat is vlees

Slager 2: ja.. denk aan je mes zelf.

M: Oh

Slager 2: vrije hand. Daar ja. Trek er maar aan. En dan snij je tegen de rug aan. Trek maar. Tegen de rug aanhouden. En snij maar. Snij het maar los ...en vasthouden.

M: oh

Slager 2: ja daar komt ie aan.

M: zal je hem hebben. OEHH. Wat heb ik nou in m'n handen.

Slager 2: Nou heb je de hele..

M: longen..

Slager 2: hart longen,

M: luchtpijp
Slager 2: Mild, [onverstaanbaar] en de luchtpijp.
M: oke dan

Sequentie 27: 0:53:17-0:54:24

[Marin wordt in haar gedachten ingezouten door chef Joris. Verder is er geen tekst]

Sequentie 28: 0:54:24-0:56:23

[Joris komt binnen met vlees]

M: wow

M: wat is jou lievelingsvlees eigenlijk?

J: Côte de Boeuf

M: kijk.

J: Zo.

M: dikke saus erbij

J: B.N.S. zoals het hoort

M: eetsmakelijk he

J: ja. Ik hoop dat je ervan geniet.

M: Hmm dit is echt heel fijn.

J: Goed toch.

M: ja superlekker

J: Begrijp je nou dat mensen dit elke dag over willen slaan?

M: Nee. Ik begrijp ook even niet waarom ik überhaupt op dat idee was gekomen.

J: nou waarom zou je er honderd procent mee stoppen. Wat is het nut daarvan.

M: nou daar begin ik nu ook aan te twijfelen.

J: wat bereik je daarmee. Voor jezelf of anderen.

M: nou ik ben gewoon niet zo'n gematigd type, dus het is gewoon als ik rook dan rook ik en niet een in de twee weken. Weet je wel. En vlees eten dat eet ik dan gewoon heel veel. Ik kan we zeggen van ja dat doe ik dan een keer in de twee weken ofso, maar..

J: dat doe je niet

M: nee

J: nou een keer in de week is toch ook prima.

M: Ja..[niet heel overtuigd]

J: als je een bewuste keuze maakt. Dan hebben ze een goed leven gehad. Zijn ze respectvol geslacht. Ja dan hoeft je je niet schuldig te voelen.

M: nee?

J: Ik vind van niet.

Sequentie 29: 0:56:23-0:58:13

P: Het is een tijd geleden dat we elkaar gezien hebben he.

M: hmmm

P: Nu al ongeveer nou ongeveer iets meer dan een maand.

M: ja, inderdaad ja

P: dus dan zou er een hoop gebeurd zijn.

M: ja ik uuhh .. inmiddels..uuh.. ik ben uuh inmiddels bijna volwaardig uuhhh medewerker in het slachthuis.

P: Ja

M: En ehmm verder heb ik veel gesprekken gehad met mensen die voor en tegen vlees waren.

P: Ja

M: Wat ik heel erg merk bij mezelf is dat.. dat ik toch een soort blad in de wind ben ofzo.

P: uuhuu

M: eigenlijk heb ik dan toch niet zo heel veel ruggengraat. Ik merk gewoon dat ik heel makkelijk beïnvloedbaar ben. He... want volgens mij was mijn doelstelling ook van “ ik wil van vlees afkomen, maar ik weet niet hoe”, toch was dat mijn doelstelling?

P: nou, laten we even kijken he, wat je in het begin hebt geformuleerd. Begrijpen, waarom het verlangen naar vlees zo sterk is. En de andere was afblijven van vlees.

M: Nou ik denk dat ik mijn doelstelling misschien wel bij moet stellen.

P: Ja.. wat is w.. hoe zou je je doelstelling nu omschrijven dan.

M: Ik probeer mijn relatie met vlees te veranderen. Waar vroeger vlees... of vroeger...maar waar ik vlees eerst misschien zag als een lekkere bel, maar ook een groot kwaad..

P: jaa, ja dus twee extremen

M: Ja, ik zou willen proberen om het iets misschien toch iets genuanceerder te zien. Niet perse willen stoppen met vleeseten, maar meer die alles of niets drift, proberen om daar vanaf te komen zeg maar.

P: ja.

M: Kijk dit is wel hoe ik er nu over denk he. Dat slachten moet nog komen. Dus misschien dat dat ook nog weer verandert.

Sequentie 30: 0:58:13-1:00:57

R: hier zijn ze bezig

M: jeetje

R: en hier ligt ie, kijk [laat afgehakte hoofd van een rund zien]

M: daar moet ik op oefenen?

R: daar ga je op oefenen.

Slager 2: het is niet maar zoiets he. Je moet dat wel in een keer goed doen.

M: als die leeft nog.

Slager 2: jaje kunt dat niet terugdraaien he.

M: want wat gebeurt er eigenlijk als je misschien.

Slager 2: dan kan die koe gek worden. Of hij kan heel hard gaan schreeuwen of bulken, of heel raar gaan doen.

M: dan doe je hem ook pijn.

Slager 2: Ja dat is niet de bedoeling.

M: nee.

Slager 2: de bedoeling is dat je hem zo pijnloos mogelijk in een keer eeh..

M: ..schiet

Slager 2 : ja

M: Ja.

Slager 3: die hersenen zitten hieronder

M: Ja

Slager 3: hier loopt z'n oog.

M: ja

Slager 3: dan moet je denkbeeldig een kruis trekken. Zo. Dus van het ene oog naar die en van het andere oog naar die. En in het midden, daar moet je hem schieten.

M: ja

Slager 3: [onverstaanbaar] zou het eerst een keer voordoen voor je.

Slager 2: zo span je hem.

M: is dit de pistool?

Slager 2: Ja. Die trek je naar achter.
M: maar het ziet er helemaal niet uit als een pistool.
Slager 2: het is ook een masker
M: een masker noem je dat
Slager 2: ja zo heet het eigenlijk.
M: Oke
Slager 2: hier werk je hem op af [wijst aan]
M: oke
Slager 2: en dan gaan we het spannender maken. [Doet een kogel in het masker].
M: oh er zat nog geen kogel in.
Slager 2: nee, anders hoor je wel wat. Als je hem nou spant. Schiet dan wel even die kant op, anders ben je van je cameraman af.
R: ga hem maar aanspannen.
Slager 2: zie nou gaat ie omhoog.
M: niet doen he.
R: Nou hou hem maar op de kop. Hou maar op de kop.
M: Ehm even kijken hoor. Dus van die lijn naar die lijn. En van die lijn naar die lijn [wijst aan]
R: Ja een kruis. Dus hier zit je goed [wijst]
M: ja
R: ja zet hem gewoon erop.
Slager 2: En druk hem maar af. Druk maar op
M: [Marijn aarzelt] gaat ie nu niet helemaal terugkomen?
Slager 2: Ja druk maar af.
R: Beetje. Maar niet zo ver. Kom op drukken. Hop.
M: [drukt af en ze schrikt ervan] OH.. Jezus!
[Marijn zucht]
Slager 2: nog maar een keer proberen? Ga ik er nog even twee kogeltjes erbij doen.
R: zo, span je hem. Dat kan je in een vloeiende beweging. Want je gaat, je loopt naar de koe toe, je hebt je kogel erin, en die koe staat, je loopt er heen, je spant hem gelijk, je zet hem neer....
M: dat kan dat toch allemaal al doen voordat de koe er is
R: Ja
Slager 2: spannen moet pas op het laatste moment.
R: ja spannen moet op het laatste moment.
M: Ohh..
Slager 2: in je goeie hand pakken. Zo ja. Dat je goed kracht kan zetten om af te drukken. En zet hem er maar op.
[Marijn schiet nog een keer]

Sequentie 31: 1:00:57-1:01:47

Slager 2: nou hoe ver zijn jullie ermee dan.
M: nou nog dit is de een na laatste keer.
M: Ja als het lukt met het schieten he.
R: Volgende week gaat ze schieten.
M: volgende week schieten.
Slager 2: Jawel, dat lukt wel.

Sequentie 32: 1:01:47-1:02:33

M: lusteloos, moe. Ik begon ook te twijfelen aan dit hele plan van mezelf eigenlijk.

P: waar begon je aan te twijfelen dan. Wat bedoel je daarmee?

M: nou ik had dat allemaal toch wel, ik had dat allemaal wel bedacht, ja dan ga je maar zelf een koe slachten en dan ga je maar daar aan ofso.

P: hmmm

M: en toen dacht ik ja, wil ik dat eigenlijk dat eigenlijk wel? Wat is dit voor debiel idee? Dus ehmm..

P: Dus gisteren ben je aan het twijfelen geweest.

M: Ja.

P: en hoe is het nu met je

M: Nou ik ben daar, ik twijfel daar nog steeds over. [zucht]

Sequentie 33: 1:02:33-1:04:20

M: hou je van me

V: (Victor, vriend van Marijn): [lacht] ja. [Stilte]. Behalve als je morgen een koe slacht.

M: Grapje toch

V: [lacht]

M: Niet zo pesten. Wil je dat..vind je echt dat ik het niet moet doen? Vind je dat ik het wel moet doen. Net vond je nog dat ik het wel moest doen.

V: Ik zou het gewoon niet doen. [Stilte]. Wat heb je nou..wat wat probeer je te bewijzen?

M: Hoe bedoel je?

V: Nou, waarom zou je het doen. Ik bedoel... je weet aller eromheen al. Je bent niet...je bent het al aangegaan. Je weet waar een stuk vlees vandaan komt. Je weet dat het een machtig mooi die is wat gewoon doodgemaakt wordt voor ... voor om op te eten. Ik bedoel, daar gaat dit niks aan veranderen denk ik.

M: Welterusten

V: welterusten

M: oohh Viccie. Misschien moet ik het dan toch niet doen. Misschien is het dan toch niet erg om een beetje hypocriet te zijn.

Sequentie 34: 1:04:20- 1:05:32

M: [Stemmen in haar hoofd]

Vegetariër: "de keuzes die je maakt in je leven maken uit wat voor mens je bent".

Woordvoerder van vleessector: "veruit de meeste mensen willen niet de associatie dat vlees van dieren gemaakt wordt"

Sally: "Sally mag nie geen vlees"

Chef Joris: "Als je een bewuste keuze maakt, dan hebben ze een goed leven gehad, dan hoef je je niet schuldig te voelen"

Professor dr. Mark Post (maakt kwekvlees): "over 50 jaar zullen we terugkijken en zullen we ons voorstellen, er is een tijd geweest, dat we voor dit vlees, nog dieren moesten doden."

Vegetariër 2: Als je ook in hun ogen durft te kijken, heb je dat wel is gedaan?

Historicus: Wat geeft jou het recht om het leven te beëindigen van dat dier?

Sequentie 35: 1:05:32-1:09:54

R: uur van de waarheid he voor jou

M: Ja uur van de waarheid

R: Ja het gaat gebeuren.

Slager 2: kom maar [x3 [koe wordt naar binnen getrokken]

M: [angstige blik][pakt het pistool] jesus was is dat ding toch zwaar.

Slager 2: aanspannen. Spannen. Goed kijken waar je heen gaat.

M: Waar is de spanning?! Oh ik heb hem verkeerd om.

Slager 2: ja nou gaat het beter. Kom maar aan deze kant blijven. Hij staat er mooi voor. Recht op de kop zetten.

R: loop er maar heen. Zet hem erop en schieten.

M: oke

R: toe maar Marijn.

M: [aarzelt en trekt zich terug] ahhh. Shit.

Slager 2: ja die koe wordt zenuwachtig

M: ja moet jij het doen anders?!

Slager 2: Nee gewoon blijven doen

M: nee? [ze probeert het, maar de koe beweegt] ohhh fuck nee, misschien moeten jullie het toch eerst nog doen. Sorry jongens.

Slager 2: ooh er komt zo nog wel eentje die wat makkelijker is.

[koe 1 wordt geschoten]

R: voor mijn gevoel wacht je te lang.

M: ja.

R: Dat is de spanning die je hebt. Nu komt er straks weer een. Kijk zodra ze hier heen komen zijn ze gespannen. Als je te lang wacht wordt hij ook zenuwachtig. Jij wordt zenuwachtig, maar dat beest wordt ook zenuwachtig.

M: ja

R: het duurt te lang. Je moet wat dat betreft zeker weten van jezelf, ga ik het doen, ga ik het doen. Bam en dan moet je schieten ook. Zoals ik het zei, dan moet je er naartoe lopen Je zet het op de kop. De stip staat er. Je schiet nooit mis. De stip staat er al op. Bam. Ruud heeft hem heen gespannen aan de zijkant gehouden.

M: Ja

R: Dan moet je doorzetten. Dat is het laatste wat je moet doen. Als je dat gedaan hebt, dan heb je het hele... dan is de cirkel rond he.

M: Ja. [ze wordt een beetje emotioneel]

R: je bent al heel ver. Je gaat het nog een keer proberen. Kijken. En lukt het niet, dan kappen we gewoon.

M: Ja

R: dan gaan we gewoon naar de kantine en drinken we een kopje koffie. En dat is het af. Schluss. Goed?

M: Ja.

[koe 2 komt binnen]

Slager 2: kom maar bij Marijn [2x]. Ik denk dat die op de goede plek zit.

M: Nee.. oh je hebt geen stip gezet?

Slager 2: Nee. Zelf de denkbeeldige lijnen denken.

Slager 3: spannen.

M: eeeehm spannen

R: twee handen erop drukken Bam

[Marijn schiet de koe]

[Gejuich en geklap]

Iemand: TJAKKAA

R: Jouw eerste koei! [2x]

M: is hij goed geraakt? [2x]

Slager 2: ja hij is helemaal perfect!

M: ja?

Sequentie 36: 1:09:54-1:11:51

M: Ik mis ze wel de slagers.

P: aah. Ja.

M: Ik had gister voelde ik me echt zo eehmm... ja ik heb zoveel meegemaakt met die jongens.

P: Ja.

M: Ja tegen al een vooroordelen in, zijn het een van de meest open club mensen die ik eigenlijk ooit heb ontmoet. Mij daarbinnen laten, mij daar opleiden.

P: hmm

M: alles laten zien, alles laten meemaken. Ondersteunen als ik iets wel wil, maar ook als ik niet wil. Die gasten zijn veel meer open-minded dan al mijn eigen kennissen eigenlijk. Ja. Nee dat vond ik wel toch.

P: heeft het voor jou nog iets opgeleverd van conclusie of..

M: Nja. Wat ik heel belangrijk vind. Dat ehm. Dat vlees.. als je vlees eet, is dat niet niks zeg maar. Dat dier is doodgegaan. En dat is niet zomaar iets. Dat is een groot dier wat heeft geleefd en wat eehmm is gestorven en dat doodgaan is ook heftigs, weet je wel. En ik vind dan eigenlijk dat als ik vlees eet, dan wil ik daaraan denken. Niet als een soort afschrikmethode, maar wel om me te realiseren, dat het iets heel bijzonders is. En ik wil ook eigenlijk dat Sally, en daar is ze nu nog een beetje klein voor, maar dat ze dat meekrijgt, dat vlees iets bijzonders is, dat je het waardeert en dat je weet wat erachter zit. En dat het niet iets is wat aan de boom groeit en wat je in de supermarkt eindeloos in je mandje van flikkeren.

P: Hmmm

M: Dus wat ik het liefst wil, is goed vlees eten en niet vaak. En ik heb ook besloten dat ik daarmee Sally ook haar eerste stukje vlees ga geven.

Bijlage 7.3: Analysetabel per sequentie
(zie andere document)